

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
חוקת ובלק
תמוז ה'תשפ"א ב'של"ב
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

חוקת ובלק, בתוספת וא"ו.

ביאור שהעלה מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים על הפסוק שבמזמור מה ידידות משכנותיך וגו' גם ציפור מצאה בית ודרור קן לה אשר שתה את מזבחותיך וגו' מלכי ואלהי, מיהו מהרי" גאמיל שהביא מהרי"ץ שם, ועל פי דבריו רמז לביצי בת יענה בבתי הכנסת.

פירוש ספר קרבן שבת על מאמר הירושלמי בברכות פ"ב הל"ד לגבי גדולי ישראל שהעידו על עצמם שלא כיוונו בתפילה, כוונת דברי הירושלמי שם 'שמואל אמר, אנא מנית אפרוחיא' לביצי בת יענה שהיו בבית הכנסת, מעלת כוח ההסתכלות ועניין עין הרע, ועל פי זה הסבר הפסוק גם ציפור מצאה בית וגו' והקשרו לפסוק אשרי יושבי ביתך וגו'.

מקור נוסף מספר נוהג בחכמה, כי מנהג תליית ביצי בת יענה בבתי הכנסת היה כבר בזמן התנאים. תשובה לשואל האם לומר נפילת פנים ('תחנון') כשיש סיום מסכתא, הרחבה בעניין אמירת נפילת פנים כשיש חתן בר מצוה או הכנסת ספר תורה או ביום פטירת צדיקים, ומה יעשה תימני הנמצא במניין שאין אומרים אז נפילת פנים, וכן אצל החסידים.

תשובה לשואל האם מותר לשהות בשב"ק במקום האסון בקבר רשב"י שבמירון, כיון שהדבר גורם צער בשבת.

בירור העניין כי בזמן שאירע האסון בל"ג בעומר במירון, אכן שרו אז את הפיוט 'לכבוד התנא האלוהי, רשב"י, בניקוד פתח, שזהו חירוף וגידוף.

השלמה לגבי שיטת היכין ובוועז כי היכא שיש טעם אתנחא או זקף אין את הדין של כל פסוק דלא פסקיה משה, אנן לא פסקינן ליה', וביאור כי טעם מנהג הרשב"ץ וצאצאיו לחזור מלהיות לכם לאלהים אני י"י אלהיכם, אינו בגלל דין כל פסוקא וכו'.

בעניין 'מעשה המשולח' המובא בספר אהבת חיים, שמקורו אינו אלא פרי דמיונו של ש"י עגנון, וחובת הזהירות שלא לקבל סיפורים דמיוניים שאין להם מקור נאמן.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 03-642-23-33-072 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" – 599

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מרת מרים בת שלום ורחל עירוב ע"ה, תנצב"ה. ולהצלחת בתה מרת אורלי שתחי', ובנה ה"ה ציון שיחי', ובנה ידידנו רבי דורון עירוב שיחי', וכל בני משפחותיהם, בעבור שהתנדבו לעילוי נשמתה למוסדות יד מהרי"ץ. המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונוק יצילם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם לטובה, אכי"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מרת מרים בת שלום ורחל עירוב ע"ה, תהי נשמתה צרורה בצרור החיים. ולהצלחת בתה מרת אורלי שתחי, ובנה ה"ה ציון שיחי, ובנה ידידנו רבי דורון עירוב שיחי, וכל בני משפחותיהם, בעבור שהתנדבו לעילוי נשמתה למוסדות יד מהרי"ץ.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונוק יצילים, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם לטובה, אכי"ר.

חוקת ובלק, בתוספת וא"ו.

נקדים כפי שאמרנו בס"ד שזה שיעור מוצש"ק של פרשיות חקת ובלק, שצריכים לשים לב ולדייק, כי כאשר הפרשיות מחוברות כמו השנה, צריכים לומר כך 'חוקת ובלק', בתוספת וא"ו, ולא 'חוקת בלק', כי זאת אינה החוקה של בלק, אלא 'זאת חוקת התורה'. בכל הפרשיות המחוברות אנחנו אומרים וכותבים כך, כגון 'בהר ובחוקתי', כי לולא זאת הדבר עלול לקבל משמעות אחרת.

מכך נולדה אצלינו במשפחה מילתא דבדיחותא, כי שופטים ושוטרים, הן מחוברות...

הערות מהקהל: לא מובן.

תשובת מרן שליט"א: נכון. קיצרתי מדאי. וכעת נסביר.

כידוע, בתחילת פרשת שופטים כתוב, שֹׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ וגו' (דברים ט"ז, י"ח). ומעשה שהיה כך היה. הזמינו 'ראשון' לקריאת ספר תורה בפרשת שופטים, את ר' חיים יהודה (קרוב־משפחתי, וידידו של אאמו"ר זצ"ל). תוך כדי שהוא התכונן לעלות, אמר בשקט לסובבים אותו, כאילו הוא שואל אותם, לאַמַּת את הדבר, האם נכון, כי שופטים ושוטרים הן מחוברות?

דהיינו שאם כן הוא צריך לקרוא יותר מן הרגיל, לחבר שני 'מברכים'.

אמר זאת דרך בדיחותא לשמחם, ולעורר את ליבם. שהרי אינן שתי פרשיות מחוברות, אלא רק שתי תיבות סמוכות זו לזו, כאילו שהן מחוברות...

ביאור שהעלה מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים על הפסוק שבמזמור מה ידידות משכנותיך וגו' גם ציפור מצאה בית ודרור קן לה אשר שתה את מזבחותיך וגו' מלכי ואלהי, מיהו מהר"י גאמיל שהביא מהרי"ץ שם, ועל פי דבריו רמז לביצי בת יענה בבתי הכנסת.

לפני תפילת המנחה, כאשר יש פנאי, נוהגים לפתוח במזמור (תהלים פ"ד) מֵה יְדִידוֹת מְשֻׁבְּנוֹתֶיךָ וגו', נִכְסְפָה וְגַם כָּלְתָה נַפְשִׁי לְחִצְרוֹת יְיָ, לְבִי וּבִשְׂרֵי יְרֵנְנוּ אֶל אֵל חַי. מזמור זה מתאים כעת, כאשר באים לבית הכנסת, מקום מקדש מעט, 'כלתה נפשי לחצרות יי'.

בהמשך ישנו פסוק, אשר קשה להבינו. גם צפור מְצָאָה בֵּית וְדְרוֹר קֵן לָהּ, אֲשֶׁר שָׁתָה אֶפְרָחֶיהָ אֶת מְזִבְחוֹתֶיךָ יְיָ צְבָאוֹת, מְלֶכִי וְאֱלֹהֵי. על איזה 'ציפור' מדובר? מהו ה'בית', ואלו 'אפרוחים'?

הערה מהקהל: הכוונה לבית המקדש, ששם זה הקן של כנסת ישראל.

תשובת מרן שליט"א: אכן, ישנם על זה הרבה פירושים ומדרשים שונים.

מהרי"ץ זיע"א בעץ חיים (דף פ"ה ע"ב) מביא על כך כמה פירושים, אולם ברצוני לעמוד רק על נקודה מסויימת בדבריו.

כותב מהרי"ץ כך, גם ציפור מצאה בית, בחרבנו קיננו בו הציפורים. דהיינו, זאת נבואה של דוד המלך על זמן החרבן, והוא אומר כי בגלל שזה שמש, ישנם שם ציפורים.

ומדרש אגדה, בבנינו מדבר. לפי זה אין הכוונה על החרבן, אלא כשהוא עדיין בנוי. והציפור היא כנסת ישראל. ה'ציפור' כאן, זהו משל על עם ישראל, הנחשבים כמו ציפור.

ובזוהר בלק דף קצ"ו ע"ב דורשו על יתרו ובניו. ובפירושי מהר"י אבן גאמיל ז"ל, דורשו על המגדל בניו לת"ת, כי יזכה להבנות ביתו, וגם למצוא דרור וחירות, בזכות 'אשר שתה אפרוחיה' – בניו הקטנים, 'את מזבחותיך' – הם בתי כנסיות ובתי מדרשות. עיין שם באורך.

מהרי"ץ מביא, שהחכם הזה דורש את הפסוק הנ"ל, על אדם המשתדל ומתאמץ לחנך ולגדל

שערי יצחק – השיעור השבועי

יודיעני, בכדי שנוכל לראות למה בדיוק הכוונה. כי מהר"י אומר, 'עיינ שם באורך', מובן כי שם הוא מרחיב, ומהר"י הביא ממנו רק את תמצית העניין.

המדובר לעיל, הוא על ספר תורתן של בני תימן ודף רס"ז, שנרשם שם שמו של מהר"י בן גאמיל בפשיטות כאחד מחכמי תימן, על פי מה שמהר"י הביא שמועות משמו בעץ חיים ח"א דף פ"ד (צריך לתקן פ"ה) עמוד ב', ובחלק שני דף י"ח ע"ב יעו"ש. לא ברור מדוע הבין שזה פירושים "משמו", ולא בספר שחיבר. ובחלק שני, לא נכתב השם גאמיל מפורש, רק בראשי תיבות מהר"י ג. שם זה באגדתא דפסחא, בפסקת ובמופתים זה הדם. ואפשר אס"כ שהכוונה למה"ר יוסף גיקאטיליא, וכמו שכתבתי בס"ד באגדתא דפסחא פרי עץ חיים [מהדורא שנייה דף רפ"ט ורצ"ג].

איך שיהיה, לא מצאתי לפום רהטא בחיבוריו של מהר"י גיקאטיליא גם את הדבר שהעלה שם מהר"י בשמו. ואם כן לפנינו שתי תעלומות.

המקום ברוך הוא יאיר עינינו. ומי שימצא ויודיע לנו, שכמ"ה.

*

לעניינינו, חושבני בס"ד כי מכאן ישנו רמז, לעניין ביצת בת היענה. דהיינו, 'אשר שתה אפרוחיה את מזבחותיך', אם אותו חכם כבר מסביר לנו כי 'מזבחותיך' היינו בתי כנסיות ובתי מדרשות, אפשר להוסיף ולומר כי 'שתה' את הביצים אשר מהם יוצאים האפרוחים, היכן שה'מזבחות' – בבתי הכנסת ובבתי המדרש, תולים שם את ביצי בת היענה.

אולי מי שייסד זאת, רצה ג"כ לעורר את הציבור הבא לתפילה, ששימו לב ויתעוררו על ידי כך ששמים את האפרוחים של ציפורים הללו בבית הכנסת, מה זה אומר ומה הדבר נותן?

וכפי שאמרנו, כי ה'ציפור' כאן כפי מדרש חז"ל היינו כנסת ישראל, 'אשר שתה אפרוחיה' היינו שעם ישראל נוהג לשים את זה שם.

בכל אופן, זהו רמז. כעת אני מדבר ע"ד הרמז.

את בניו ללימוד תורה, מביא אותם לבתי הכנסת, שולח אותם לבתי המדרש. בזכות כך, הוא יזכה לבניין ביתו, ויהיה לו דרור וחירות.

מסתמא הכוונה במלים 'דרור וחירות', יען כי אדם השומע לעצת יצר הרע, אדם ההולך אחרי שרירות ליבו, הינו משועבד, הוא אינו בן חורין. הוא רק חושב שהוא חפשי, כביכול עושה מה שהוא רוצה. אבל לאמיתו שלדבר, הדבר הפוך. הוא כבול לתאוות שלו, הוא אינו מסוגל לעשות אחרת מהרצון שלו, אין לו כוח להתגבר ולהימנע. הוא נוהג ועושה, להבדיל, כמו בהמה. אבל כאשר האדם שולט ביצרו, אז הוא בן חורין, הוא בעל הבית. זאת בזכות שהוא מגדל כך את ה'אפרוחים' שלו, את הבנים הקטנים שלו, שולח אותם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וכו'.

*

מיהו החכם הזה, מהר"י אבן גאמיל?

ישנם כאלה [כדלקמן] שחשבו, כי זהו אחד מחכמי תימן, שהרי ישנה בקהילותינו משפחה בשם 'גמיל', אבל 'גמיל' כותבים בלי אל"ף, ומהר"י כותב עם אל"ף, דהיינו גא-מיל. לא מוכרת אצלינו משפחה כזאת. ולא מצאנו חכם תימני בשם זה, או פירוש זה במקום נוסף. ומשפחת גמל (גמאל), זו משפחה נוספת אחרת. ובכל אופן לא מצאנו לעת עתה שום קשר, ולא עקבות.

כנראה המדובר באחד מרבני חברון, מה"ר יצחק נסים בן גאמיל, חכם ספרדי, אולי חיבר כמה ספרים, לכל הפחות נדפס ספר אחד בשם 'חיים וחסד', גם החיד"א מזכירו ב'שם הגדולים', אולי אחר כך עבר משם לעיר איזמיר שבארץ תורכיה. אינני יודע האם הוא בעצמו היה גם באיזמיר, או נכדו מהר"ר חיים אבולעפיא זצ"ל. בכל אופן, ניסינו לחפש זאת שם בספרו חיים וחסד הנז' לעיל, יש לו שם הרבה פירושים, זהו ספר עתיק ונדיר, יקר המציאות. אבל גם שם לא מצאנו את הפירוש הזה שהביא מהר"י.

צריך אולי לעבור שורה אחר שורה בכדי למצוא את זה, מי שיזכה למצוא זאת נא

פירוש ספר קרבן שבת על מאמר הירושלמי בברכות פ"ב הל"ד לגבי גדולי ישראל שהעידו על עצמם שלא כיוונו בתפילה, כוננת דברי הירושלמי שם 'שמואל אמר, אנא מנית אפרוחיא' לביצי בת יענה שהיו בבית הכנסת, מעלת כוח ההסתכלות ועניין עין הרע, ועל פי זה הסבר הפסוק גם ציפור מצאה בית וגו' והקשרו לפסוק אשרי יושבי ביתך וגו'.

למעשה, ראיתי רק השבוע דבר דומה לכך, עניין ממש מפתיע, שכותב אחד מגדולי הדרשנים, בעל ספר 'קרבן שבת' – החיד"א ג"כ משבח מאוד את ספריו – הוא היה חריף גדול מאד, בעל ספר 'עמודיה שבעה', שמו מהר"ר בצלאל מקוברין זצ"ל.

הוא מפרש בכך, מאמר מפורסם בתלמוד ירושלמי (ברכות פ"ב סוף הלכה ד'). כמה שמאמר זה מפורסם, קשה לרדת לעומק הדברים. לְהַבִּין מְשָׁל וּמְלִיצָה, דְּבָרֵי חֻכְמִים וְחִידוֹתָם וּמְשָׁלֵי אֵי, וְ. מה רצו חז"ל לומר לנו בכך?

בירושלמי שם כתוב כך, א"ר חיא רובא, אנא מן יומי לא כוונית, אלא חד זמן בעי מכוונה, והרהרית בלבי ואמרית, מאן עליל קומי מלכא קדמי, ארקבסה אי ריש גלותא. לא היתה לו כוונה בתפילה, אז עלתה לו בראש מחשבה, מי נכנס לפני המלך בהתחלה, השר הגדול והנכבד או ה'ריש גלותא'.

שמואל אמר, אנא מנית אפרוחיא. בעת התפילה, הוא ספר את האפרוחים.

רבי בון בר חייא אמר, אנא מנית דימוסיא. באמצע התפילה, הוא ספר את שורות האבנים, הקורות של בניין.

א"ר מתניה, אנא מחזק טיבו לראשי, דכד הוה מטי 'מודים', הוא כרע מגרמיה. הראש מעצמו כורע ב'מודים', בלי שאני מכוון אותו. זה על 'אוטומט'.

זהו מאמר ידוע אשר מביאים אותו כבר הראשונים, כגון הר"ן, ללמד כביכול כמה קשה לכוין בתפילה, עד שאפילו גדולי ישראל העידו על עצמם שהיתה להם הפרעה ובלבול בשעת התפילה. אולי לגבי אנשים מסויימים, הדבר מחזק אותם, כי יכול האדם להגיד, למה אני מתפלל ומתפלל, אם יש לי כל מיני הפרעות

ומחשבות? אם באמצע התפילה הוא מגיע לסוף העולם? א"כ הנה, יש לו דוגמא טובה להתמודד, שאפילו לגדולים וטובים הדבר קשה.

מצד שני, אבל למה היה צריך להגיד על מה הוא חשב? ועל כך שההוא ספר את האפרוחים? וההוא ספר את הקורות? בשביל מה צריכים להגיד זאת? איזו תועלת יוצאת מכך?

יתירה מכך, מהיכן בכלל הגיעו אפרוחים לשם? לבית הכנסת? האם הוא הסתכל מהחלון וראה בחוץ אפרוחים? לא מסתברא.

אכן ישנם מפרשים, כגון בעל עקידת יצחק, ואגדת אליהו, אשר התעמקו בזה ופירשו בכך כל מיני כוונות ורמזים, לגבי העניינים האלה. כי לא יתכן, שגדולי ישראל יגידו דברים כאלה. כי אדרבה, לאידך גיסא, האנשים יגידו, טוב, אם כך, 'אם בארזים נפלה שלהבת, מה יעשו אזובי הקיר?' ייחלשו ולא יתאמצו לכוון.

אולם אדרבה, ספר חרדים אומר לגבי הפסוק [משלי כ"ו, כ"א] מְצַרְף לְכֶסֶף וְכוֹר לְזָהָב וְאִישׁ לְפִי מְהַלְלוֹ, כי כפי שהבחינה של'כסף היא במצרף, וכן הכור של'זהב, בכדי לדעת האם יש בזה פסולת וסיגים ותוספות וכו' בוחנים זאת שם, כך 'איש לפי מהללו'. אם האדם רוצה לבחון את עצמו, לראות היכן הראש שלו נמצא, שיבדוק לפי איך שהוא בשעת התפילה. כאשר אתה משבח את הקב"ה, האם אתה נמצא שם, עם הקב"ה, או שאתה בשטיות שלך. בכך האדם יבחן את עצמו, ויבין את מדרגתו.

דהיינו, זה ההיפך. זהו חסרון גדול. קשה להגיד ולהאמין כך, על גדולי ישראל, על רבי חייא ושמואל וכו', שהדברים כפשוטם.

בספר קרבן שבת ולמהר"ר בצלאל מקוברין, דף ע"ג כתב בזה"ל, והנה ודאי יש בזה הרבה דינים על פי הדרש, וגם שמעתי מגדולי הרבנים דרושים עמוקים בזה, ולא ראיתי להעלות פה מה שנוגע על הדרוש עמוק וכו', רק דברים הקרובים, לקרב אל שְׁכַל האנוש, להמשיך לב

שערי יצחק – השיעור השבועי

השטן שם, שכבר הלך. דְּמִי לִנוּ גְדוּלִים כשלימים הללו, שלא יכלו לכוון, כיון שהזמינו עצמם לכך, מפני בלבול השטן. כל שכן וקל וחומר שאר העם, שבנקל יכול לבלבל דעתם.

ויכולים לומר שאף על פי שנתבלבל כוונתם מרוב חסידותם, לא יכול השטן לבלבל דעתם בדברים זרים, אך להסיח דעתם מכוונת התפילה שהזמינו עצמם לכוון. והשלימים הללו כראותם כך, כל אחד נתן דעתו לחשוב בענין אחד וכו' יעו"ש.

אבל כעת אנו נאמר בס"ד את המהלך של ספר קרבן שבת, מה שנוגע לעניינינו.

הוא טוען כך, והגם שרז"ל אמרו בגמ' דברכות ששלשה אין אדם ניצול מהם בכל יום, וחדא מינייהו עיון תפילה, שאינו מכוון, היינו במקרה שבא לו בתוך התפילה לעתים מחשבה זרה, אפי' למי שמכוון ביותר. משא"כ הכא, דקאמר שמימיהם לא כיוונו.

ועוד, אם כך היה, אין עלה הדבר לפרסם הדבר נגד שאר ת"ח, וכ"ש להמון העם? לא זו שהרעו לעצמן לפרסם חטאם, אלא אף זו שלא חשו ח"ו לגרום חטא לאחרים, שילמדו מהם בק"ו שלא לכוון בתפילה.

ועוד קשה, דבשלמא הרהור אלקפתא וריש גלותא שהי' בימיהם כמ"ש המפרשים, דבר זה הוא שכ"ח ובא במקרה בהרהור. וגם קורות האבנים, גם כן אינו רחוק, כי אפשר שנשא עיניו לשמים כדין התפילה, ועי"ז ראה קורות האבנים שבבית הכנסת, ומָנָה אותם. אבל, מי הכניס אפרוחים לבית הכנסת? דאין לומר, שכך אירע במקרה במחשבה לפניו. מהיכן הוא ראה אפרוחים? מן החלון? קשה א"כ, מאי מני אפרוחים לביהכ"נ? דאין שייך למנות, אלא בדבר הנראה לעינים.

שאלה מהקהל: אולי הזדמן לו להתפלל בחוץ, בשדה, ואז הוא ראה אותם?

תשובת מרן שליט"א: אם זה מקרה יחידי שקרה לו פעם, אז יתכן לו' כדברך. אבל לכאורה לא משמע כך. משמע שהדבר היה מצוי אצלו.

בני אדם בדבר איזה התעוררות המעורר לב בני אדם.

וקודם שנבארו, נדקדק בו מה שהוא מוכרח מצד עניינו.

חדא, איך יעלה דבר כזה על לב האדם, שהצדיקים הנ"ל לא כיוונו מימיהם בתפילה, והתפללו בלא כוונה?

גם אם תמצא איזה הסבר לכך, כגון כפי שישנם כאלה האומרים, שהם היו כ"כ עסוקים בלימוד, ראשם היה שקוע בתורה, לכן היה קשה להם לכוין בתפילה. אבל שוב הפעם, אז בשביל זה צריך לחפש אפרוחים? וקורות?

אבל, יש כל מיני הסברים. ישנם כאלה המפרשים, בעל אגדת אליהו (וכדלקמן) אומר, כי בדברים האלה השטן רצה לבלבל את התפילה שלהם, לכן הם עשו את עצמם שאינם מכוונים, בכדי שהשטן יעזוב אותם. א"כ זה הפוך, הם התעסקו בדבר הנראה דברים בטלים, בכדי שיגיעו לידי כוונה. וישנם עוד הרבה מהלכים. כל איש לדרכו פנה. כאשר חז"ל דיברו דברים נסתרים, אפשר לפרש זאת בהרבה רעיונות וכו', אשר כולם בדרך כלל בבחינת 'אלו ואלו דברי אלהים חיים'.

בספר אגדת אליהו (מאת בעל ספר שבט מוסר ומדרש תלפיות) על הירושלמי שם [במהדורא החדשה ח"א דף מ"ח] כתוב כך, הקשה מוהר"ש יפה ז"ל [בפירושו על הירושלמי הנק' יפה מראה] וכן בעל העקידה ובעל קהלת יעקב ז"ל דף י"ד ע"ב, ויש לתמוה על השלימים האלו איך לא היו נזהרים לכוון בתפילתם. ועוד, למה נכתבו אלו הדברים שמא מתוכם ילמדו ההמוניים לעשות כן וכו'.

ולענ"ד נראה שנכתבו דברים הללו ללמד דעת את העם, שלא יעמוד להתפלל בכונה לכוון בה כוונת. לפי שבראות השטן שמזמין עצמו לכך, מתחזק עצמו לבלבל כוונתו, ולהביא בדעתו דברים של חול, כהנך מילי. אלא יעמוד להתפלל, כמי שמתפלל דרך עראי. שבראות השטן כך, הולך לו ואינו מתעסק עמו לבלבלו. ומתוך כך, בעודו מתפלל, יכול לכוון לפי שאין

מוצש"ק חוקת ובלק ה'תשפ"א ב'של"ב
לומר שהמדובר שהזדמן לו כך? יכול להיות.
צריך עיון.

אומר בעל קרבן שבת, כי היה לשמואל ביצי
בת יענה בבית הכנסת. מובן כי היו שם הרבה
ביצים... אנחנו דיברנו בשיעור מוצש"ק שלח
לך, על חמש ביצים. אבל לפי דבריו, היו
הרבה... והוא ספר את האפרוחים האלה,
כאשר ראה שמחשבתו מתבלבלת. הרי מכך
מתעוררת הכוונה, ע"י הספירה שלהם.

כך מסביר בעל קרבן שבת את כל המהלך,
ו"ל, ולעניות דעתי כך יהיו ביאור הדברים,
שעלה במחשבה לפנים להרהור אופן
המחשבות הנ"ל. חיפשו איזו עצה, איך לבטל
את המחשבות הרעות המפריעות להם באמצע
התפילה. כי השטן ראה כוונתם שלימה, וקטרג
בהם, עד שנפלה במקרה מחשבה זרה לכל
אחד.

והם במעשיהם הטובים, התחזקו והתאמצו
לבטל הרהור. והרהר כל אחד בדברים
האלה, כדי שעל ידי זה יושבת הקטרוג המשטין
מעליהם. כי מדברים האלה יהיה מוכת, שאין
להרהר מחשבה זרה.

חיפשו איזה דבר שיעורר אותם, לבטל ולסלק
מחשבות אחרות, ולתקן ולעורר את הכוונה.
וכך הוא מדויק בלשונם וכו'. והוא מסביר לגבי
כל אחד ואחד, מה היה המהלך שלו. לא ניכנס
בעת אל הדברים האחרים, אלא רק מה שנוגע
לעניינינו לגבי האפרוחים.

והנה שמואל דאמר, אנא מני אפרוחי, בא בזה
ללמד מוסר, לבל יפסוק אדם במחשבתו זרה
שום הפסק בעולם בתפילה. ואם יזדמן לפעמים
הפסק, שילמוד ממנו למנות אפרוחים, ועל ידי
זה בוודאי יבטל מחשבות זרות המפסקת
התפילה. והוא ע"ד מה שכתוב בחיבורי על
איכה, הנקרא עמק הבכא, בפסוק פת עמי
לאכזר פיענים במדבר ואיכה ד', ג', כי 'בת'
פירושו עיר, כמו בת ציון, בת יהודה. כמו כן
נקראת ג"כ ירושלים 'בת עמי', שהיא העיר של
ישראל, עמו של הקב"ה. והיא היתה לאכזר, כי
ע"י עין הרע ששלטה בה, חרבה. וכמ"ש

בתנחומא ודף מ"ו ע"א. והוא ענין של עין הרע,
המכלה בכל מקום שהיא מסתכלת.

שאלה מהקהל: על איזה סוג מחשבה הוא
מדבר?

תשובת מרן שליט"א: כל מחשבה שמבטלת.
אם זה נושא אחר שאינו קשור. גם אם זאת
מחשבה בדברי תורה. הוא כותב, 'לא יפסיק
אדם במחשבתו זרה', וק"ו אם אלו דברים
בטלים, כגון ענייני משפחה ופרנסה וכדומה.

המשך השאלה מהקהל: הוא אינו מדבר על
מחשבה פסולה?

תשובת מרן שליט"א: לאו דוקא. זה פשיטא.
ק"ו בן בנו של ק"ו.

ממשיך בספר קרבן שבת וכותב, אמרו חכמי
הטבע, שיוצא מן העין הסתכלות, והוא ממש
פאָרס של נחש, ובא לתוך אותו הדבר ומכלה
אותו. וכמו שכתב הציוני בתחילת פ' בלק.
ומטעם זה דרשו רז"ל בהרבה מקומות להיזק
ראייה. כי הראייה מזקת ממש כארס של נחש
שממית האדם. ישנם אנשים, שהעין הרע
שלהם מסוגלת להיזק כמו ארס של נחש.

ודע, שגם רבינו האר"י זלה"ה כתב, שאע"ג
שהסתכלות העין הוא אינו מורגש לבריות –
חושבים ואומרים, מה הוא כבר רואה? הוא
בסה"כ מסתכל? בפועל לא רואים שום דבר,
אין אפילו אדים או הבל, כלום – מכל מקום
הוא דבר שיש בו ממש, והוא פועל הרבה
בהסתכלות. בעיניים לא רואים את מה שקורה.
אבל ההסתכלות פועלת הרבה.

ישנם אנשים, שיש להם עין הרע באופן מיוחד.
לא כל אדם מזיק בעין הרע שלו. ולא חייב
להיות, שעין הרע תהיה דוקא מתוך כוונה רעה,
לפעמים זה אפילו מתוך כוונה טובה, אבל עצם
הדבר גורם נזק.

ישנו סיפור חשוב בעניין, שזכורני כי ראיתיו
בספר נחלת אבות. מספרים על אדם אחד
שהיה מקנא במסחר של חבריו, והוא שילם
למישהו אשר היה ידוע שיש לו עין הרע, בכדי
שיסתכל כאשר האניות שלו באות לחוף,

לעד. זהו פלא עצום, שבעוף הזה הדבר כך מיוחד.

וכן מצאתי בספרי הטבעיים, בספר הנקרא שער השמים, שכתב ג"כ הכי.

ונראה לי כי זהו שאמר הכתוב 'בת עמי לאכזר', ר"ל שירושלם שהיא בת עמי היה לאכזר, כי ע"י שבא אכזר בתוכה וראה שהיא כלילת יופי משוש כל הארץ, הכניס בה עין הרע, ועל ידי זה חרבה.

אך פן יאמר האומר, איך יאומן זה אצל בני אדם, שהעין בהסתכלות קלה היוצאת ממנה תפעול פעולה כזו? לזה בא הכתוב כמתרץ, 'פיענים במדבר', ר"ל כמו בת היענה שבמדבר, שהם נולדים על ידי הסתכלות העין, ומשם תבין איך ירושלם 'בת עמי' היה לאכזר, ע"י עין הרע שלהם.

ויתורץ עם זה איזהו פסוקים בפ' בלק, וישא בלעם את עיניו וגו' נופל וגלוי עינים. הנה הפסוקים אלו, אין להם פירוש כלל. וביותר שפ"י רש"י וגם במדרש, וישא את עיניו – שביקש להכניס בהם עין הרע. וא"כ איך ניצולו מזה וכו'?

אבל העניין הוא, כמ"ש לעיל בעניין אפרוחים, בסוד בת היענה. וכתב בציוני פרשת בלק, שעין הרע שולט ומזיק האדם, כי העין פועל הרבה בראייתו. ויש עופות וחיות שבכל מקום שרואים הם מזיקין והורגין בראייתם. ואלכסנדר מוקדון כשכבש העולם ובא גם כן לאותו מקום שהיו אותן חיות ועופות וירא שלא יאבד הוא וחייליו, לבש את עצמו בלבושין מכוסין במראות, שקורין בל"א שפיגל, וראו החיות והעופות ההם את עצמן במראה. ובראותם את צורת עצמן בתוך המראה המיתו את עצמן. וסייס שם בדבריו, שכך היה ממש עין הרע דבלעם.

ובהמשך הוא כותב [דף ע"ה עמוד ב'] כך, ובזה נבוא אל כוונת שמואל, כי דע עניין פלאי מ"ש בעל שפתי כהן בפ' תזריע בעניין זה יותר בביאור. מפני שהוא כבר הביא זאת מקודם

ושהאניות יטבעו בים. היה מוכן לשלם לו סכום גדול, רק שיפעל עבורו את הפעולה הזאת. הוא לוקח אותו לשפת הים, ידע באיזו שעה בערך הם אמורים להגיע, והם מחכים שניהם שם. והנה כאשר התחיל לבצבץ התורן של ספינה, אומר הסוחר לאותו אדם, הנה, הספינה כבר מגיעה. אמר לו, לא, אני לא רואה. אמר אותו סוחר, טוב, נמתין עוד קצת. והנה כאשר האנייה מתקרבת עוד קצת, כבר רואים חלק ממנה, אומר הסוחר לאותו אדם, הנה, כעת כבר רואים את החלק הקדמי של אנייה. אותו בעל עין הרע, מסתכל עליו ואומר לו, פִּשְׁשׁ... איזו ראייה מצויינת יש לך. אתה רואה ראייה כל כך חדה. הסתכל על עיניו, ופקעו לו העיניים... נתן בו את עיניו.

זהו הארס של ההסתכלות שלו. אתה רואה כל כך טוב וכו'. אני לא רואה כלום, ואתה רואה ממרחק כזה עצום. על כגון זה נאמר [קהלת י', ח'] חֵפֶר גּוֹמֵץ, בּוֹ יִפּוֹל.

שאלה מהקהל: האם זה כמו שנמצא בדברי חז"ל כגון על רשב"י, שנתן עיניו ביהודה בן גרים, ועשאו גל של עצמות?

תשובת מרן שליט"א: לא. שם זה עניין אחר של קדושה. נטל את החיות שלו. ואכמ"ל.

זהו מה שעשה בלעם הרשע, כפי שנאמר [במדבר כ"ד, ב'] וַיֵּדָא אֶת יִשְׂרָאֵל וגו'. נתן בהם את עיניו. כפי שכתב רש"י שם, ביקש להכניס בהם עין רעה וכו'. לבלעם היה כוח חזק של עין הרע. אמנם אנחנו לא רואים זאת, אבל זהו כוח השולח זאת כמו חצים, אפילו יותר גרוע.

ממשיך הקרבן שבת בשם רבינו האר"י ז"ל, ומביא ראייה מהעוף הנקרא בת היענה, שהיא בטבעה אינה יושבת על הביצים לחממן ולהוליד על ידי חימום כמו שאר עופות, אלא שמרחוק עומדת ומסתכלת בעיניה על ביציה, וההסתכלות היוצא מעיניה הוא חם מאד ומחמם הביצים, ועל ידי זה היא מולדת אפרוחיה.

בת היענה אינה דוגרת על ביציה, היא רק מחממת אותם דרך ההסתכלות. ישתבח שמו

בשם האר"י ז"ל, אולם כעת הוא מביא את השפתי כהן שכותב זאת ביתר בהרחבה. וז"ל, נעמה, שהיא בת היענה, מטלת ביצים ומניחתם במקום גבוה, ועומדת במקום רחוק כנגדה ומבטת ורואה בהם, ואינה מסיחה דעתה מהם. היא צריכה כל הזמן לעמוד ולהסתכל בלי הפסקה.

ובאותה הבטה, היא עושה פירות, שיוצאים האפרוחים. ואם יזדמן שתבוא שום חיה ומפסיקה ראייתה בינה לבין הביצים, היא הורגת אותה חיה, לפי שעל ידי ההפסק נעשים הביצים מוזרות, ואינו נולד אפרוח מהם. אם מישהו הפסיק, אז זה אבוד. מהביצה הזאת, כבר לא יצא כלום.

ולזה נהגו לתלות מאותן אפרוחים בבית הכנסת, להראות לכל שעיקר התפילה היא שתתקבל ותעשה פירות, היא הכוונה, ולא יהא שום דבר מפסיק בינו לבין אביו שבשמים שהוא עומד כנגדו ומדבר עתו לנוכח, ואומר ברוך אתה ה', עכ"ל.

לא העיקר להגיד מלים בפה. כי בכדי שיהיו תוצאות, צריך כוונה, שלא יהיה שום דבר המפסיק בינך לבין הקב"ה. שום הפרעות, שום מחשבות. בכדי לקבל את התוצאה הרצויה, צריך שיהיה בלי שום הפסקה. זה מה שמחמם, שמוליד ומוציא את הפירות.

ועתה כוונת שמואל מבוארת, שאמר אנא מני אפרוחים, על אותן האפרוחים אמר, התלויים בבית הכנסת. ור"ל ג"כ לא כיוונתי מעולם מחשבה זרה, אלא לעיתים אם באה אלי מחשבה זרה שמפסקת ביני לבין אבי שבשמים, אני מונה האפרוחים, ר"ל אותן האפרוחים שתלויים בבית הכנסת, ומהם אני לומד שלא להפסיק, ומונע את עצמי מלכוון שום מחשבה זרה. שהרי האפרוח הזה, אם היה שום הפסק בינו לבין אמו העומדת נגדו, בוראי לא היה נולד, ולא עשתה פירות. ובודאי גם תפילתו כן. ועל ידם אני מסלק כל המחשבות, לבל יפסיקו התפילה. על ידי זה אני מתעודד לסלק את כל המחשבות.

ובא להגיד זה, למען שאר העם אשר ילמדו מוסר השכל, אשר הם תדירים במחשבות זרות, שיזכרו זאת, וישימו על לבם.

כעת תשמעו, עוד נקודה. הוא מוסיף דבר מעניין, ואף במקומות שאין תלויים אותן האפרוחים בביהכ"נ, מכל מקום יזכרו בזה, וישבו מכסלם. כנראה בגלל שהוא אשכנזי, אצלם בארצות אשכנז לא היה ביצי בת יענה, אז הוא אומר כי גם אצלם שאין, לכל הפחות תחשוב על כך, תעלה זאת במחשבתך.

ולכך אמר – שמואל – אנא מני, ולא אומר אני רואה, כי לשון מינוי שייך אדבר שהוא מרובה במינו. ולרבותא קאמר, להחזיק זה הדבר בלב, ושאר העם שיהא הדבר תקוע בלבם, שלא להפסיק ואפילו פעם אחת. וראייה, שהרי כל כך אפרוחים של מין הזה יש בעולם, וכל זה בהתמדת האם הנותנת דעתה עליהם, והורגת כל חיה המפסקת. דאי לא כן, לא היה מרובים כל כך מינם בעולם. כן ראוי לכל איש ג"כ לעשות, שיהיו ריבוי תפילותיו כולם בלי הפסק. ובחיבורי הגדול על התורה, זית רענן, כתבתי הרבה דברים נפלאים בדרך זה, ולפי שאין להם שייכות לתפילה לא ראיתי לכתבם פה.

לפי זה הוא מסביר את הפסוק שהבאנו לעיל וז"ל, ובזה נ"ל מיושב מ"ש בתהלים במזמור פ"ד, נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל אל חי. גם ציפור מצאה בית ודרור קן לה אשר שתה אפרוחיה את מזבחותיך וגו'. אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה. מה הקשר בין הפסוקים הללו?

וארז"ל בגמ' דברכות על פסוק זה, שהחסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת קודם התפילה ושעה אחת אחר התפילה, כדי שיכוונו לבם לאביהם שבשמים. וקשה, מה ענין זה לפסוקים שקדמו?

ועם מ"ש יובן, וה"ק, כשנכספה וכלתה נפשי לחצרות ה' – לבתי כנסיות, אז לבי ובשרי יחד ירננו אל אל חי. לבי ובשרי היינו, אדם שאינו מכוין, אז רק הבשר שלו עובד, הוא מוציא זאת בשפתיו, אבל ליבו בעולמות אחרים. צריך

שערי יצחק – השיעור השבועי

דבר שני, לפי דבריו אין המדובר על ביצה אחת, ולא על חמש, אלא צריך לספור את האפרוחים, דהיינו לראות כמה שהם מרובים, להראות כמה הכוח של בת היענה, כי על ידי זה הם פועלים, ועל ידי זה המין הזה מתרבה. כך שיידע האדם, שכל תפילותיו יהיו בכוונה.

הרי דיברנו לפני כמה שיעורים ובשיעור מוצש"ק שלח לך, ממתי התחיל המנהג הזה? האם הוא התחיל לפני מאתיים שנה, ארבע מאות שנה, שש מאות שנה.

אבל הנה לפי דבריו, זה היה כבר בזמן דוד המלך. חידוש נפלא.

שאלה מהקהל: א"כ לפי דברי הקרבן שבת, גם בבית המקדש תלו ביצי נעמיות?

תשובת מרן שליט"א: לזה אין ראיה. ואילו היה כן, בודאי היה נזכר בדברי חז"ל. כנראה שם אין צורך להתעוררות לעבודת ה', כי יש די מספיק דברים רבים המעוררים.

מקור נוסף מספר נוהג בחכמה, כי מנהג תליית ביצי בת יענה בבתי הכנסת היה כבר בזמן התנאים.

המעניין הוא, כי גם בספר נוהג בחכמה ודף ל"ז, להר"ר יוסף בן נאים, שהיה מחכמי מרוקו, הוא ג"כ אומר כי דבר זה היה כבר מימות התנאים.

הוא כותב כך, מנהג בבית הכנסת, תולין בשלשלת שבו תלוי העששית, ביצת בת היענה, ומצפים אותה ברדידי נחושת, כדי לתלות אותה בשלשלת.

טעם לדבר, כי הרה"ק מוהר"א כהן ז"ל בס' מדרש תלפיות, שני טעמים לדבר. הא' לרמוז לכל נכנס ויוצא, שתמיד עיני ה' על ישראל בלי הפסק רגע, וע"י השגחתו בנו אנו חיים. כמו ביצי היענה, שע"י התמדה בהם בלי הפסק, הם חיים ונעשים אפרוחים, ואם יפסק מהם הראיה רגע הם פִּלִים ונאבדים. ובתנו האדם בדעתו כל זאת, מביאו אל הדביקות בהקב"ה, בעלות על לבו חיבתו עִמָּנו, שתמיד השגחתו עלינו בלי הפסק, כדי להגן ולשמור אותנו מכל נזק, כמש"ה הנה עיני י"י ליריאיו למיחלים לחסדו, שעין השם תמיד על יראיו בלי הפסק רגע מלהשגיח בהם. ועושה כך בזכות המיחלים

שהלב והבשר יתחברו ביחד, לרנן להקב"ה. כך אומר דוד המלך. 'לבני קורח מזמור', הוא יסד זאת עבור בני קורח שהיו שָׁרִים זאת בבית המקדש. ולא כשאר בני אדם המתפללים בלא כוונת הלב, אלא לבי ובשרי היה מכוונים לאל חי, בלי שום הפסק.

וכל זה למדתי מוסר. וראיה, שהרי גם 'צפור' מצא בית ודרור קן לה אשר שתה אפרוחיה את מזבחותיך. ר"ל שהרי גם ציפור מצא בית, היינו בית הכנסת, ושָׁמָּה אפרוחים במקום מזבחותיך, שהם בתי כנסיות שמתפללין בהם, והם במקום קרבנות שהיה מקריבן במזבחות – הרי תפילות כנגד תמידין תיקנום וע"י גמרא ברכות דף כו: – והציפור שם. אך מה שייכותם לשם?

אלא ודאי ללמוד מוסר, לבל יפסיקו מלכוין לאבינו שבשמים. ולפיכך 'אשרי יושבי ביתך', אותן ששוהין בבתי כנסיות, כדי לכוון לבם בתפילה, אשרי להם, שהרי ראוי לעשות כן, וק"ל.

אלו הם דבריו, דברים ממש מתוקים מדבש ונופת צופים, והוא מסביר כך על דרך זו, גם את המאמרים של יתר החכמים. כאשר יראה המעיין שם באריכות.

שאלה מהקהל: אבל לא נזכר בפסוק ביציה, אלא אפרוחיה?

תשובת מרן שליט"א: תכלית הביצים, הם האפרוחים שיוצאים מהם.

בדבריו, ישנם כמה חידושים.

דבר ראשון, לפי דבריו, אז כבר בזמן דוד המלך זה היה. וכבר אינני מדבר על תלמוד ירושלמי, והגמרא בבלי, הדורשים זאת. כבר אז, היה הדבר הזה. ביצי נעמיות, בבתי כנסיות. אם כי כמובן שהוא אומר זאת בדרך דרוש, וזה לא מחייב, אין הכרח לפרש כך, וכפי שאמרנו ישנם עוד פירושים אחרים. אבל רואים עכ"פ כמה שהדבר הזה חשוב, מה אפשר ללמוד מכך, וכמה תועלת יכולה לצאת מן הדבר הזה.

לחסדו, שתמיד עיניהם תלויים בהקב"ה, גם הוא יתברך מדה כנגד מדה, השגחתו תמיד בישראל.

ועוד טעם ב', שכיון שמעולם לא זזה שכינה מא"י, כמאמר הכתוב ארץ אשר עיני י"י אלדיך בה, תמיד וגו', שתמיד השגחתו בה בלי הפסק, כבת היענה, וביהכנ"ס הוא מקדש מעט. ובראות האדם הביצים הללו בבית הכנסת, עולה ברעיונו וזכרונו, שעיני הקב"ה תמיד בא"י מקום מקדשינו. ובוזה יבוא להתפלל על הגלות ועל החרבן.

ונלמוד מזה, שאין ללגלג על שום מנהג של ישראל, כי לעולם יש להם שורש ע"מ שיסמוכו. כך הוא אומר.

עד כאן העתיק מדברי המדרש תלפיות, והוא מוסיף כדלקמן.

ונלע"ד שדבר זה היה מימות התנאים, דאיתא במס' כלים [פי"ז משנה י"ד] בענין טומאה, דברים שאין בהם טומאה, וביצת הנעמית המצופה. ופי' הרע"ב, וביצת הנעמית, בת היענה מתרגמינן נעמיתא. הרי דהיו מצפים אותה.

תרגום המלה 'בת היענה', הוא 'בת נעמיתא'. המלה נעמית, זה גם בתרגום, וגם בלשון חז"ל. נעמיתא. א"כ כתוב שם, כי ביצת הנעמית המצופה היא מקבלת טומאה, כי אפשר להשתמש בה בלי זה, לכן חז"ל גזרו על כך טומאה. לגבי ביצים אחרות, שאי אפשר להשתמש בהם רק אם יצפו אותם, כיון שהקליפה שלהם חלשה, לא גזרו על כך טומאה. אבל ביצת בת יענה, הקליפה שלה מספיק חזקה, לא צריך לצפות אותה. אז אם ציפית אותה, גזרו שהיא מקבלת טומאה.

והוא שואל, ולמה היו מצפים אותה? ודאי כדי שלא תישבר, ולראותה תמיד, לאיזה כוונה שהיתה אצלם.

שוב הפעם, לא שחובה לפרש כך, אין הכרח לפרש כדבריו שזה נהוג כבר מימות התנאים, אבל רואים שהוא העלה לפי דעתו שהדבר כך. שאלה מהקהל: אבל אם יצפו את הביצה, כבר לא יראו אותה?

תשובת מרן שליט"א: נכון, עדיף שיראו וכפי שנאמר בשיעור מוצש"ק קרח, בסוף יחשבו שזה משהו אחר. עדיף את הביצה המקורית.

אבל מצד שני, הוא אומר כי הציפוי הוא בכדי שזה יחזיק הרבה זמן, בכדי שיתקיים. וז"ל, כדי שלא תישבר ולראותה תמיד. משמע לפי זה, שהיא יכולה להישבר, ולכן עשו ציפוי בכדי לחזקה, ובכדי שתמיד יראו אותה. ורצוי שלא להפסיד את המעלה הזאת, שיהיה להם תמיד לזכרון.

וכבר אינני מדבר על כך שישנן כאלה האומרים, שיש בכך סגולה נגד עין הרע. 'היענה' זה מלשון 'עין', זה מגן מעין הרע, לכן השתמשו בזה בכל מיני מקומות, וגם בבתי הכנסת, כי ח"ו לפעמים צריך שאנשים לא ישלוט בהם ולא תפגע בהם עין הרע.

הרי אנחנו התימנים, מעלים לס"ת לפעמים אפילו כמה אחים אחד אחרי השני, וכדומה. וישנם כאלה מהפוסקים האומרים כי משום עין הרע לא להעלות אותם זא"ז. וכך נפסק בשלחן ערוך. אבל אבותינו נע"ג לא נהגו כך. לא חששו לכך. אולי בגלל שהם סמכו על זאת.

שאלה מהקהל: אולי ציפוי שקוף, כגון זכוכית? תשובת מרן שליט"א: יפה. יכול להיות. כך יהיה היכר.

תשובה לשואל האם לומר נפילת פנים (תחנון) כשיש סיום מסכתא, הרחבה בעניין אמירת נפילת פנים כשיש חתן בר מצוה או הכנסת ספר תורה או ביום פטירת צדיקים, ומה יעשה תימני הנמצא במניין שאין אומרים אז נפילת פנים, וכן אצל החסידים.

קיבלתי שאלה באמצעות בני הרב דוד הי"ו בזה"ל, לכבוד מרן הרה"ג רבי יצחק רצאבי שליט"א.

נסתפקנו ב'כולל' כשאחד מן האברכים זכה וסיים מסכתות שבת ושקלים לאחר עמל ויגיעה, ועשה זאת בסיום ה'סדר', ולאחר מכן התפללנו מנחה. ולאחר שמונה עשרה, הסתפקו הציבור האם להגיד תחנון – דהיינו נפילת אפים [פנים] – או שלא?

שערי יצחק – השיעור השבועי

כך שמורגשת שם השמחה. הדבר נפוץ יותר, לא לומר, בזמן האחרון.

לאחר מכן הבאתי שם בס"ד גם נדון לגבי הכנסת ספר תורה, כאשר היה הכנסת ס"ת במנחה האם לומר נפילת אפים.

יסוד השאלה הוא, כי לדעת רבי נטרונאי גאון (הובא בטור), נפילת אפים אינה אלא רשות.

הרי ישנם הרבה ימים שלא אומרים בהם נפילת אפים, למרות שזה לא מדינא דגמרא, כגון אפילו בערב שבת במנחה, ואפילו בראש חודש לא אומרים נפילת אפים. לגבי ר"ח ישנו מקור מן המעשה בבבא מציעא של רבי אליעזר עם 'תנורו של עכנאי', אבל לגבי ימים אחרים, כגון ט"ו בשבט, ט"ו באב, כל חודש ניסן, או אפילו בבית האבלים, או לפני ואחרי שבועות, וכן מחג סוכות ועד סוף חודש תשרי, וישנם עוד הרבה ימים הכתובים בספרי הפוסקים שלא נופלים בהם על פניהם, למרות שאין לכך מקור ויסוד מן הגמרא, נתקבל הדבר למעשה בכל תפוצות ישראל, כיון שמזכירים זאת כבר הגאונים והראשונים לא ליפול בכל חודש ניסן, מובא כבר במסכת סופרים. ועיקר הסיבה היא, כי נפילת אפים זה לא דבר של חובה, שנצטרך איזו סיבה הכרחית בכדי לדחות זאת. גם סיבה קלושה, יכולה לדחות את זה.

כך אומר רב נטרונאי גאון, שנפילת אפים היא רשות, הדבר אינו מעיקרי התפילה, זהו אינו חלק של חובה בתפילה, ולכן זאת סיבה לכן שזה נדחה בקלות. גם ברמב"ם, מי שמעיין בדבריו רואה שהרמב"ם מונה זאת בפרק חמישי בין שמונת הדברים אשר אינם מעכבים את התפילה.

בספר פסקי תשובות וסימן קל"א סעיף כ"ד, דף ע"הו, הביא את הבאר היטב [ס"ק י"ג] שכתב בזה"ל, וכן נראה להקל, כיון דנפילת אפים רשות. וכ"כ הטורי זהב ושכנה"ג.

ועל כך הוא כותב בזה"ל, והנה, על פי רוח דברים אלו, נשתרשו מנהגים שונים להקל באמירת תחנון בזמני שמחה שונים, כגון בשמחת פדיון הבן, כשמתפללים שם מנחה.

צד אחד טען, דהוי יומא טבא לרבנן, ולכן אין צריך לומר תחנון. אלו דברי אב"י במסכת שבת ודף קי"ח ע"ב, תיתי לי, דכי חזינא צורבא מרבנן דשלים מסכתיה, עבידנא יומא טבא לרבנן. נמצא כי ביום הזה שעושים סיום מסכת, זהו יומא טבא לרבנן, זה יום של שמחה ואין נפילת אפים.

צד שני טען, שלא ראו זאת בשום פוסק.

יש לציין, שהאברך המסיים היה תימני.

אשמח שמרן שליט"א יאיר את עינינו. ועוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו.

שלמה פנחסי הלוי, כולל היכל יוסף שלום, בראשות הרב מנחם צדוק שליט"א.

למעשה, כתבנו על זה בשלחן ערוך המקוצר בהלכות נפילת פנים [סימן כ"א סעיף י']. הרי ישנם כמה דברים שלא נזכרו בספרי הפוסקים, האם לומר בהם נפילת אפים, כגון לגבי חתן בר מצוה. לגבי 'חתן רגיל, אם הוא נמצא בבית הכנסת, לא אומרים נפילת פנים. כמו כן אם יש מילה, ג"כ לא אומרים. וכדומה. משא"כ לגבי חתן בר מצוה.

כתבנו שם בס"ד כך, כשנמצא בבית הכנסת חתן בר מצוה שמלאו לו באותו היום י"ג שנים ויום אחד, אעפ"כ צריכים לומר נפילת פנים. בר מצוה זה לא סיבה, אפילו שעושים שמחה וכו'.

והסברתי בהערות למטה ועיני יצחק, הערה ט"ז, כי אצל האשכנזים אומרים נפילת אפים, הגם שנמצא שם חתן בר מצוה. כידוע, אצל אבותינו נע"ג, העניין של 'בר מצוה' לא תפס מקום, הרי הניחו תפילין כבר בגיל 9-10, לא עשו בכלל שמחה ביום הזה וכו'. לכן, אם ישנם 'מנהגים' בזה, זה רק אצל עדות אחרות. אצל האשכנזים, היה את עניין הבר מצוה כבר במשך מאות שנים, והם בכל זאת אומרים תחנון אז. ואצל הספרדים, נתברר כי בעבר היו ביניהם חילוקי דעות, ישנם כאלה שאמרו וישנם כאלה שלא אמרו. בארצות מסוימות. ובפרט אם היו עושים לפעמים 'זפה' לחתן, עושים שמחה, הביאו אותו לבית הכנסת וכו',

אנחנו התימנים עושים בדרך כלל פדיון הבן בלילה, תמיד במוצאי השלושים, אבל המדובר על אלה העושים זאת למחרת ביום, או שמאיוז סיבה עשו ביום.

ונער ביום שנעשה בן י"ג שנה ומניח תפילין לראשונה. וכן בשמחת סיום מסכתא, או הכנסת ספר תורה, כשמתפללים במקום שנתאספו לכבוד השמחה.

וכן ביומא דהילולא של צדיק, כשמתאספים יחד אנשים הנוהים לאורו, ובכל ימות השנה הוגים בתורתו, וביום פטירתו מדליקין נרות ועורכים סעודה לכבודו, ובעין הילולת הרשב"י בל"ג בעומר שכתוב ברמ"א [סעי' ו'] דאין נופלין.

הוא מדגיש, כי זה לא סתם 'הילולא'. כי אם נגיד כך לגבי כל יום פטירה של צדיק, אין לך יום שלא נפטרו בו צדיקים, א"כ כבר אין נפילת אפים בכל השנה. היום בזמנינו ישנם 'לוחות אפים' הרושמים בכל יום כמה וכמה צדיקים שנפטרו. אין יום פנוי... שמעתי ונשאר רק יום אחד בשנה. לפי זה, כבר אין נפילת אפים. האמת היא, כי ישנם חסידים כאלה, הכוונה לחסידי הבעש"ט זיע"א, שלגביהם נפילת אפים 'עבר ובטל מן העולם', אבל הרבה מגדולי החסידים – מתוכם עצמם – מיחו בתוקף על כך. כגון בעל מנחת אלעזר.

ולמעשה כותב הפסק"ת בסוף, אך אין להקל בכל הנ"ל, אלא למי שקבלה בידם לנהוג כן, זולת לבעל שמחה עצמו שהאפשרות בידו לא לומר תחנון ביום שמחתו. כך המסקנא שלו.

בתחילת דבריו הוא כותב, שזה על פי רוח הדברים'.

כפי שאתם יודעים, ישנם הלכות שנולדו לפי רוח הדברים'. דהיינו, אין לכך מקור בספרי הפוסקים, בשלחן ערוך הדבר אינו כתוב, וכי בזמן מרן הש"ע לא עשו סיום מסכתא? לא עשו הכנסת ספר תורה? ואעפ"כ לא מובא בשלחן ערוך, שלא להגיד. א"כ רואים שהם אכן אמרו. אם לא כתוב אחרת בשלחן ערוך, ובמפרשי הש"ע, אף אחד לא מזכיר זאת.

בעל פסק"ת כותב, שזוהי דעת הסוברים כך, לפי רוח הדברים'. אבל ישנם דברים, אשר 'ישא אותם הרוח'... יהיו כקש לפני רוח... כי אדרבה, אם תדייק, זה בדיוק ההיפך. נבין מדברי הפוסקים שלא, כי ישנן דרגות בשמחה. [לגבי נפילת פנים בסיום מסכתא, יש להעיר אם רק סיים ולא עשה סעודה, פשיטא לכולי עלמא דנופלין, דהא קאמר אביי עבידנא יומא טבא לרבנן. ואפילו אם אכלו ושתו משהו, מסתברא דלא סגי בהכי, דיומא טבא משמע סעודה חשובה. הוספת ידידנו הרה"ג איתמר חיים כהן שליט"א].

ולעניין נפילת פנים שהיא רשות ולכן מקילים בכמה ימים, יש להוסיף כי כן כתב מהרח"כ בשם טוב סוף פרק ה' מתפילה, ובתשובותי עולת יצחק ח"ג סימן נ"ב.

*

לגבי הילולא של צדיקים, ישנה בעיא למי שנמצא ומתפלל אצל חסידים, כיון שהם לא נופלים על פניהם, והם לא שומעים, א"כ מה לעשות?

ישנם גדולים האומרים, כי זהו דבר שיבוש, ואל תתייחס אליהם. ולגבי לא תתגודדו, זהו רק אם מנהגם היה מבוסס, אבל זה לא בסדר שהם לא נופלים על פניהם, א"כ תיפול אתה ואל תתייחס אליהם. אין להתחשב בהם.

וכאשר כך מביא הפסק"ת שם בהערה [144], ובשו"ת יבי"א [ח"ג סי' י"א] ובס' תפילה כהלכתה [פט"ו הערה ל"ז] בשם הגר"מ פיינשטיין, שהמתפלל במנין כזה, יאמר תחנון לעצמו, ואל יחשוש ליוהרא, או לא תתגודדו. אינני יודע, מהו העניין כאן של 'יוהרא'. משמע כי בזה מראה כביכול שהוא צדיק. אבל לגבי העניין של 'לא תתגודדו', בודאי שזהו שיקול.

אך בס' בית ברוך על חיי אדם [סי' ל"ג ס"ק קצ"א] כותב, ש'אל לו לפרוש מן הציבור, ויש ליוהר ממחלוקת בגלל זה עיי"ש.

בודאי שאם תהיה מכך ח"ו מחלוקת, זה גרוע. מה אתה נופל כאן? אנחנו פה לא נוהגים, למה אתה משנה ממנהג המקום?

שערי יצחק – השיעור השבועי

מכסים את הפנים בטלית. ואם אין טלית, משתמשים ביד או בבגד בכדי לכסות את הפנים. א"כ בעצם צריך לעשות כך ומרן שליט"א מדגים זאת לציבור, דהיינו לא צריכים להישען על היד. אלא היד באה להסתיר את הפנים, במקום הטלית, מכיון שאין טלית. אבל מעיקר הדין, כיסוי הפנים אינו חובה, העיקר זאת הנטייה לצד שמאל [מרן שליט"א מדגים זאת לציבור], להראות הכנעה בצד השמאל. ווע"ע מ"ש בס"ד בשו"ת עולת יצחק חלק ג' סימן נ"א.

לעשות זאת כך, זהו דבר שאינו בולט. אם מישהו יטה את ראשו וגופו שמאלה, לא יחשבו שהוא עושה נפילת אפים. זה יכול להיות פתרון, למצבים כאלה.

כדברים דלעיל, גם בספר הלכה ברורה וחלק שביעי סימן קל"א סעיף ל"ז כתב בזה"ל, מנהג כמה מקומות שלא לומר נפילת אפים במקום שיש שם חתן בר מצוה, ביום מלאות לו שלש עשרה שנה, ובא לבית הכנסת להניח תפילין.

ובסעיף ט"ל כתב, יש נוהגים שלא לומר נפילת במנחה ביום פטירת הצדיקים. ומנהג זה אין לו יסוד ושורש כלל, ואין להם על מה שיסמוכו. ומי שבא להתפלל במקום שנהגו כן, ואין בידו למחות בהם, יאמר נפילת אפים לבדו לאחר מכן.

לפי דבריו, שיאמר נפילת פנים לאחר מכן.

בדרך כלל, ישנם כאלה מהראשונים האומרים, כי כל התועלת של נפילת אפים זה רק כאשר היא בסמיכות [לתפילת שמונה עשרה], אם עבר זמן אז בעצם ירד הערך של נפילת אפים. ישנן דעות כאלה. אבל הריב"ש בתשובותיו אומר, כי גם אם תעשה נפילת אפים אחרי חצי שעה, גם אם זה יהיה בסוף התפילה, זה גם טוב. א"כ זה גם כן יכול להיות פתרון, להשלים את נפילת אפים בזמן שלא מורגש שהוא שונה ממנהג הציבור וכו'.

*

בספר יומא טבא לרבנן, שזהו ספר מיוחד לענייני סיום מסכתא, כתב [בדף מ"ח, אות י"ב] בזה"ל, יש שנהגו לא לומר תחנון בסיום.

לכן הפתרון הוא, שלא יפול בבית הכנסת, אלא ילך לאחת הפינות, לאיזה מקום צדדי או לחדר הסמוך, ויעשה שם נפילת פנים.

ברם חושבני כי ישנה עצה יותר טובה, נניח שהאדם נמצא ב'שטיבל' של חסידים, שאין אצלם נפילת פנים, וידוע מהי הסיבה. כי אולי ישנו איזה בעל ברית, אולי יש כאן מוהל או סנדק או אבי הבן. אבל אם יודעים שהם לא נופלים, כי אצלם זאת שיטה שלא ליפול, ועל פי ההלכה אין להם על מה לסמוך, ומצד שני אם אתה תיפול אז אולי ח"ו תהיה מחלוקת, אבל ישנו כאן צד משום דרך ארץ. אמנם 'אל תתגודדו' אנחנו לא אומרים לגבי מנהגים, כמ"ש מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק ח"ב סימן ע"ו, אבל נגיד לכל הפחות מצד דרך ארץ, לא יעמוד בין היושבים, לא ישב בין העומדים'.

א"כ כפי שאמרנו, או שהוא ילך לצד, או לחדר חיצוני. או ישנו פתרון נוסף, שיעשה רק נטייה על צד שמאל. כידוע, מי שלומד ומעיין טוב, מגיע למסקנא כדלקמן. האנשים כיום חושבים, הדבר בא מן האשכנזים העושים נפילת אפים כך ומרן שליט"א מדגים זאת לציבור, כביכול נראה שצריכים לכופף את הראש ולהישען על יד שמאל. אבל זה לא נכון. עיקר נפילת אפים זה לא להישען, אלא עצם הנטייה לצד שמאל. וכפי שביאר רבי' הא"י גאון, כי כפי שההסיבה של ליל פסח היא על צד שמאל, זאת הסיבה שהיא דרך חירות, בליל הסדר אנחנו נוהגים כדרך בני מלכים. באותו צד שאנחנו מראים דרך חירות, אנחנו מראים שפלות, שהאדם מכופף את פניו לצד שמאל.

למעשה, אנחנו נוהגים לכסות את הפנים עם הטלית. המשמעות היא, כאשר אומרים 'לפניך אני כורע ומשתחוה', או אלו האומרים 'לדוד אליך י"י נפשי אשא', או מזמור אחר כמו שנוהגים האשכנזים, לא משנה מה בדיוק אומרים אז, פירושו שאני מוסר את עצמי כעת ביד הקב"ה. אני לא מגן ושומר על עצמי, אני מכוסה ואיני יודע מה שנעשה מסביבי, מסתיר את כל מה שמסביבי מעיני. אבל דבר זה, אינו מעיקר הדין, אלא זה מנהג. כאשר יש טלית,

והוא מציינן [בהערה כ'], עיי' עבודת אפרים ח"א פרק ח' בארוכה, ובחלק הענינים סי' ב' מש"כ, ובתשו' מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א תשובה ה'.

ובדף ק"ז הוא מביא את תשובת הגר"ח קניבסקי שליט"א, שאלו אותו על כך, איך נוהגים בעניין תחנון בסיום מסכת.

תשובה: אומרים תחנון, שאינו פוטר מתחנון. דבשו"ע כתוב הדברים הפוטרם מאמירת תחנון, וזה אינו בין הדברים.

חושבני כי כך הוא העיקר, ובפרט לדין. במלים אחרות, 'הבו דלא לוסיף עלה'. מה שכתוב בשלחן ערוך, כתוב. וגם זה לא מעיקר הדין. אלו מנהגים, דברים שהוסיפו. אבל דברים שאינם כתובים כלל, כגון בר מצוה וק"ו פדיון הבן והכנסת ס"ת וסיום מסכתא, אין לכך מקורות, וע"כ עדיף שיאמר.

אבל בכל זאת מי שאינם אומרים, הדבר לא נורא. לא לעשות מכך 'ענינים', כי סוף סוף ישנם כאלה החושבים אחרת. בסך הכל זה רשות, כאשר אמרנו.

אמנם ביפה ללב כתב מהרח"פ כי לדעת הזוה"ק נפילת אפים אינה רשות אלא חובה, וכ"כ מהרי"ח סופר בכף החיים אליבא דהאר"י, אבל דעתי העני נוטה לדעת האומרים שאין הכרח להביין כדבריהם. וכמו בענינים דומים. כך הם הבינו מדעתם מתוך מה שכתוב בזוה"ק ובכתבי האר"י, אבל הדבר לא מפורש, ואפושי פלוגתא לא מפשינן.

תשובה לשואל האם מותר לשהות בשב"ק במקום האסון בקבר רשב"י שבמירון, כיון שהדבר גורם צער בשבת.

קיבלתי מכתב שאלה נוסף בזה"ל, לכבוד מרן הגר"י רצאבי שליט"א.

שלו' וברכה. בעזרה"י לפני כשבוע וחצי זיכני השי"ת לעלות לציון הרשב"י זיע"א לשפוך שיח לפניו.

לפני מי? לפני רשב"י? אולי זה חוזר על הרישא, זיכני ה' יתברך, לא רשב"י. אולי הכוונה,

בגדר שהצדיקים שוכני עפר ימליצו עלינו לפני הקב"ה.

ובהיותי במקום האסון, שנהרגו בל"ג בעומר דהאיי שתא מ"ה נפשות של צדיקים וקדושים, התעורר בלבי ספק, האם מותר להיות שם בשבת קודש, שהרי סו"ס יגרום לו – לאותו אדם – צער, ויכול להגיע לידי בכי, וכמו שמבואר בפוסקים לגבי לדבר על זה בשבת.

בברכת התורה

הצב"י יוסף אביטבול, ה' ישמרהו ויחיהו.

חושבני כי אכן הדבר פשוט, בודאי שמי שנמצא שם שלא יהיה במקום הזה שבו אירע האסון, כי ח"ו זה מעורר צער. זהו כפי הדין, שלא מבקרים קברים בשבת. אמנם אין שם קברים, אבל עצם המקום הזה, בודאי שכל זמן שלא ישנו אותו וכו', זה מזכיר לאנשים את האסון האיום ונורא, השם ישמרנו. תהי נשמתם צרורה בצרור החיים.

ואס"כ, כיצד מבקרים בשבת בכותל המערבי, ודוחק לומר דשאני התם שהוא צער ישן. ועוד, אם כן לא ילכו לבית האבל בשבת אלא כפי המוכרת, דהיינו שיהיו שם עשרה ולא יותר, ובפרט אם הנפטר אינו זקן וכו', שאז הצער גדול יותר. ומה שהזכיר מעכ"ת ביקור בקבר בשבת, נדמה לי שזהו מטעם אחר. וכיצד הם נוהגים להתפלל בשבת על קבר רשב"י, לפי מנהגם שאינם מתרחקים. איתמר.

ולענ"ד יש להשיב, כאשר יבין ויראה המעיין. יב"ן.]

בירור העניין כי בזמן שאירע האסון בל"ג בעומר במירון, אכן שרו אז את הפיוט לכבוד התנא האלוהי, רשב"י, בניקוד פתח, שזהו חירוף וגידוף.

השבוע נודע לי בזכות ובאמצעות ידידנו הרב ליאור מועלם הי"ו, מהעיר רכסים ת"ו, כי התאמת מה שדיברנו [בשיעור מוצש"ק נשא התשפ"א], שבאותו הזמן ממש שקרה האסון הנורא, שרו לכבוד התנא האלוהי, רשב"י. בטעות.

שערי יצחק – השיעור השבועי

בקיצור, התאמתו הדברים, כי אכן האסון אירע באותן דקות ממש. אין הדבר אומר כי זאת הסיבה, לא מסתבר. בודאי לא הסיבה היחידית. אבל כפי שאמרנו, הגימטריא של מלה 'אלהי' זה ארבעים וחמש עם הכולל. זהו כפי שכתוב לגבי נוב עיר הכהנים שמתו שם שמונים וחמשה כהנים, בגלל העניין שלא קיימו סעודת ברית מילה אצל אותה אלמנה, כי מיל"ה זה בגימטריא פ"ה ונכדלקמן. דהיינו, הכל בשמים מחושב ומדוקדק. כמו לגבי העון של נוב עיר הכהנים, יש את העוון, שציערו את האלמנה, אבל ישנו גם מניין מסויים, עניין נלווה, כנגד מספר פ"ה.

ואשרי המדבר על אוזן שומעת. ראיתי שפרסמו את העניין של תיקון הניקוד הזה בעיקבותינו, באחד הגליונות של העדה החרדית. אבל זה לא מספיק. השיר הזה מפורסם מאד מאד, וצריך עוד שופרות רבים מאד לעצור ולמנוע טעות חמורה זאת בהקדם. ולמוכיחים ולשומעים, ינעם וגו'.

שאלה מהקהל: אבל כל שנה הם שרים כך? **תשובת מרן שליט"א:** כבר ענינו על כך בזמנו. אמרתי אז, כי זה רק עשה את העניין של המספר, או שנתמלאה סאתם. כאן כבר היה קיטרוג. הצטרפו כאן שני דברים.

שאלה מהקהל: ישנה תשובה של מרן שליט"א בשו"ת עולת יצחק ו"ח"ג סוף סימן קנ"ה, לגבי מירון, שאין שם את עניין הערבות.

תשובת מרן שליט"א: נכון. המדובר שם הוא בגלל העניין הצניעות, כי אין במירון את העניין של ערבות. איש לא ישא בעוון חברו. דהיינו, שלא יענשו על עוון של מישהו אחר. אבל כפי שאמרתי, איננו אומרים כי זאת הסיבה לאסון, הם לא אשמים בכך שהם שרים. אמנם מסתמא גם הם שרו כך, כי לצערינו האנשים אינם יודעים, לא שמים לב, שזה חירוף וגידוף. רק בכל זאת אמרתי, כי מן השמים רצו לרמוז את העניין הזה, במספר ההרוגים.

והרי יכלו למות ארבעים, או חמשים, למה בדיוק ארבעים וחמשה? הדבר בא להגיד, שגם

כפי שדיברנו בזמנו, צריכים לפרסם כי זהו חירוף וגידוף, והדבר צריך תקנה. צריכים לתקן זאת. ולהסביר במיוחד, שהדבר אינו קשור למבטא של חסידי הבעש"ט, זה לא כפי שהם עושים את הצירי – פתח, כי כאן זה לא צירי אלא חירק, הם עושים את החירק – פתח. במקום להגיד 'התנא האלקי', הם אומרים 'אלקי'. כביכול עושים את רשב"י, אלהים שלהם. זהו חירוף וגידוף גמור. וכפי שאמרנו, מי יודע אם הקב"ה לא אמר, 'תסתמו כבר את הפה'. אבל לא ידעתי זאת בבירור, ביקשתי ממנו כמה וכמה פעמים, עד שנתברר כעת העניין היטב.

הוא אמר לי, שישנם סרטונים בהם רואים את האנשים העוברים שם במירון, בשעה 12:41 בלילה. רואים את האנשים הולכים כרגיל, ב'מסדרון המוות', רחמנא ליצלן. וכדקה לאחר מכן, בשעה 12:42-12:43, רח"ל כבר רואים אותם האחד ע"ג השני. זה מה שרואים בתמונות בסרטונים. דחוקים רמוסים ומעוכבים, ה' ישמרנו.

מצד שני, ישנו תיעוד מדוייק, מה שרו באותו הזמן התזמורת של תולדות אהרון, שהיתה במקום הסמוך לאירוע. מתי התחילו בזה. בשעה 12:42 ו-34 שניות, התזמורת פוצחת ב'לכבוד התנא וכו'. שמעתם? שימו לבבכם. זה היה בדיוק אז, ברגעי האסון. אחרי כן, לאחר כמה דקות – הרי לקח זמן עד שנודע להם מהאסון – בשעה 12:48 ו-58 שניות, עוברים לניגון נוסף של 'לכבוד התנא וכו'. לא ידעתי כי ישנו עוד ניגון נוסף. בשעה 12:52 ו-3 שניות, פוצחים בשירת בר יוחאי.

ובשעה 1:00, קריאה ראשונה לעזרה. עצרו את המוזיקה למשך שנייה. בשעה 1:04 וחצי, קריאה שנייה להפסיק, ולצאת להתקדם לכיוון 'שביל רב דב, מסדרון המוות'. כאן המוזיקה עצרה למשך כשתי דקות. אח"כ בשעה 1:06, שרו ואמרתם כה לחי.

ובסופו של דבר, עצרו לגמרי בשעה 1:21. אז האירוע נגמר. שבת משוש ליבנו, נהפך לאבל מחולנו.

העניין הזה צריך תיקון. זה ב'דרך אגב'. זה מתלווה לכך.

*

בשלחן ערוך המקוצר [חלק חמישי, הלכות ברית מילה סימן קנ"ט, בעיני יצחק הערה נ"ד] הבאתי בס"ד כך, ודע כי מצוה רבה שישבו הקהלה לשמוח בשמחת המילה ולסעוד שם, ושכרם כפול מן השמים. ואם ח"ו מניחים בית המילה לבדם בלא שמחה, העונש גדול רח"ל. כדאיתא בדברי הרד"ק ז"ל שפירש על פסוק ויאמר המלך אל דואג סוב אתה וגו' עד וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד [שמואל"א, כ"ב] ופירש הרד"ק [לא מצאתי, אדרבה וכו'] שענשם מחמת אלמנה שילדה בן, והלכו אנשי נוב עיר הכהנים ביום ח' ומלו הבן. וכל אחד פנה והלך לו לביתו ולא ישבו לסעודת מצוה, וצעקה האלמנה אל השיי"ת, ונגזר עליהם שייהרגו פ"ה כהנים כמניין מיל"ה רח"ל וכו'.

זהו נושא בפני עצמו, רק הזכרנו זאת בדרך אגב.

מצאתי דעה נוספת, שחטאם של נוב עיר הכהנים היה בגלל שנתרשלו מעצם הברית מילה, בגלל שהילד היה ממזר וכו' כמו שהבאנו בס"ד בנפלאות מתורתך סוף הפטרת מחר חודש, על פסוק ובין זרעך עד עולם.

שאלה מהקהל: מה שהרב הקשה שם בעיני יצחק הלכות מילה על אותו חכם שלמד מזה שהעונש גדול על כך, כי יש עכ"פ חילוק מאחר שהיא היתה אלמנה והמכאיב את ליבה עובר בלא תעשה וכו'. אולי י"ל בגלל שהמספר פ"ה כהנים מוכיח, על דרך שמבואר בגמ' סנהדרין דף צ: דילמא קללת אלישע גרמה, והשיבו שאם כן מאי בשער, ש"מ על עסקי שער? רואים שכשיש הוכחה, שאני.

תשובת מרן שליט"א: יתכן דשאני נדון דידן שההוכחה היא רק מן המספר, ולא מעצם הדבר כמו שם שהמשותף הוא שער [ויעו"ש במהרש"א], זה מוכיח היטב את המדה כנגד מדה. השוואת המספר, אולי זה דבר צדדי, ולא עיקרי. וממילא נפק"מ לאסון מירון כדלעיל.

אכן צריך להתעמק עוד בעניין, וה' יודע כל הנסתרות.

שאלה מהקהל: אולי תוספת ה"א הידיעה, האל"ף, מלמדת שאין הכוונה האלדים שלי, שהרי בתיבת אל"ף לא שייך ה"א הידיעה.

תשובת מרן שליט"א: בשלמא אם הה"א הזאת, נותנת משמעות אחרת. אבל אין שינוי. זה חירוף וגידוף, לפי כללי הדקדוק...

[לעניין שאמרנו בס"ד כי אל"ף הוא גימטריא ארבעים וחמשה עם הכולל, הוסיף כאן ידידנו הראח"כ שליט"א בזה"ל, הנה בזמן מגיפת הקורונה, אמר הגר"מ שטרנבוך שליט"א ששמע מזקני חכמי תימן זצ"ל, כי בתימן בזמן מגיפה, היו מעוררים על הזהירות במניין מאה ברכות, שהרי דוד המלך ע"ה תיקן זאת מפני שהיו מתים בכל יום מאה נפשות עכ"ד. ואני הקטן אומר, שאפילו אם הכל זהירים במניין מאה ברכות, יש לעורר על הזהירות באופן אמירתן, לפי הרמז הנפלא שכתב בזה מהרח"כ בשם טוב פרק ז' מתפילה הלכה י"ד ד"ה חייב, ובקיץ המזבח פרשת עקב על פסוק הנזכר יעו"ש.

ואולי כיון שלא התעוררו לכל זה בזמן המגיפה, באה הרעה הזאת. שכן דרשו חיוב מאה ברכות, מפסוק ועתה ישראל מה י"י אלהיך שואל מעמך, אל תקרי מה אלא מאה. והנה תיבת מה, בגימטריא ארבעים וחמשה, כמניין ההרוגים. ותיבת מאה, בגימטריא אל"ף, כי זה וזה גרם. והנה יש אומרים שבזמן דוד המלך ע"ה היו מתים בכל יום מאה בחורים, וכנראה רוב ההרוגים במירון היו בחורים. עכ"ל נר"ו. ויישר חיליה לאורייתא.]

השלמה לגבי שיטת היבין ובעוץ כי היכא שיש טעם אתנחא או זקף אין את הדין של כל פסוק דלא פסקיה משה, אנן לא פסקינן ליה, וביאור כי טעם מנהג הרשב"ץ וצאצאיו לחזור מלהיות לכם לאלהים אני י"י אלהיכם, אינו בגלל דין כל פסוקא וכו'.

דיברנו בשיעורים האחרונים בעניין י"י אלהיכם אמת, לגבי דין 'כל פסוקא דלא פסקיה משה, אנן לא פסקינן ליה'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אלהיכם' זה חצי פסוק, אינך אומר פסוק שלם. אבל הרי כבר אמרתי את כל הפסוק, כעת אני רק חוזר, ועל כך אין שאלה בכלל.

לכאורה, זהו תירוץ פשוט. בהחלט הוא מתקבל על הדעת.

אבל למעשה, לפי מ"ש בשו"ת יכין ובוועז שם, וכן בשו"ת הרשב"ש, הם מעידים, כי הרשב"ץ ועוד כמה מצאצאיו היו נוהגים כך.

לפי דבריהם, אין תירוץ אחר כיצד ליישב זאת, הכי הרבה זה יישאר בתמיהה. אם ישנו תירוץ, זה רק מה שהוא מתרץ שם בהגהה, כי כיון שישנו זקף קטן לפני כן, במלים 'אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים', ואח"כ 'להיות לכם לאלהים אני יי' אלהיכם'. אז כיון שיש זקף, זה נחשב פיסוק. כי לכאורה, מה הסיבה שהרשב"ץ חזר מ'להיות לכם לאלהים'? כתוב שם שהוא טוען, כי אלה החוזרים יי' אלהיכם אמת' עוברים על הדין כל פסוקא דלא פסקיה משה, ולכן הרשב"ץ וצאצאיו נהגו לחזור מ'להיות לכם לאלהים'. ואם תשאל, אבל גם בזה אותה בעיני? התשובה היא, כי כאן ישנו זקף קטן.

לכאורה, הרשב"ץ הוא אחד מגדולי ישראל, מגדולי הפוסקים, א"כ לכאורה ישנו יסוד לשיטה הזאת, לכל הפחות מן הרשב"ץ.

ברם חושבני, שאולי צריכים להגיד מהלך אחר בכלל, ואין בכלל ראייה מכך. כי האמת היא, שהם לא אמרו זאת בשם הרשב"ץ, כביכול הוא שאמר את הסיבה הזאת. הם רק אומרים, שכך הרשב"ץ היה נוהג, היתה להם כזאת מסורת במשפחה, הרשב"ץ ועוד כמה מצאצאיו שג"כ היו גדולים נהגו לחזור מ'להיות לכם לאלהים אני יי' אלהיכם'. אבל הם בעצמם, לא הסבירו זאת, מה טעמם לכך.

לענ"ד בס"ד יכול להיות שבכלל לא זו הדרך ולא זו העיר. אין הכרח כלל להסביר שהדבר קשור לדין כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו'. הם סוברים, כי מצד כל פסוקא וכו' הדבר מותר, כפי שערוגת הבושם טוען, כי כיון שרק חזרתי על הפסוק אז אין בעיני. אבל ישנה סיבה

הבאנו שישנה שיטה מחודשת, המובאת בהגהה בספר יכין ובוועז – וישנם פוסקים אשר סמכו עליה, אבל למסקנא נראה לענ"ד שזה בלתי מחוור, קשה לקבל את השיטה הזאת – כי לגבי הדין כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו', היכן שישנה אתנחא או זקף קטן זה ג"כ נחשב פיסוק.

כותב על כך בספר ערוגת הבושם וגרינולד, א"ח סימן כ"ב בזה"ל, בספר מגן גיבורים הובא בחת"ס [חאו"ח סי' י'] הביאו בשם הרשב"ץ, במקום נגינה מפסקת, מותר להפסיק. הוא אומר, 'נגינה מפסקת', אבל שם כתוב 'אתנחא או זקף קטן'. אך גם הוא מתכוין לזה.

וכבר תמהו מש"ס מגילה וכו'. הרי אמרנו כי בגמ' מגילה דף כ"ב, הגמרא שואלת אפילו שיש שם אתנחא, א"כ רואים מהגמרא שהדבר הזה בכלל האיסור.

ומה שתירץ על זה בספר בס' מגן גיבורים הנ"ל, כבר מחו להו אמוחא בחתם סופר שם. זה לא 'מחו' בלשון רבים, אלא צ"ל 'מחא' בלשון יחיד. לשון נופל על לשון. 'מחא ליה אמוחא', דהיינו נתנו לו על הראש, על המוח. החת"ס כתב שם, כי אין לדבריהם שחר וכו'.

ואני תמיה בזה על הגאונים ז"ל, איך לא הרגישו כי היא מופרך נמי מעיקרו מש"ס דברכות הנ"ל שביקשו לקבוע פ' בלק עיי"ש וכו'. הרי ישנה עוד סוגיא נגד זה.

כמרכן הוא אומר, מה השאלה שלכם? אתם טוענים, כי בגלל כל פסוקא דלא פסקיה משה וכו', איך חוזרים יי' אלהיכם אמת', הרי זהו חלק מפסוק, וצריך לומר פסוק שלם. ולכן אתם מתרצים, שיש אתנחא או זקף קטן. אבל הוא אומר, לא, זאת אינה שאלה בכלל.

וזה לשונו שם, והא דקשיא ליה מש"צ שחוזר ואומר אני יי' אלהיכם אמת, אע"ג דהוי אמצע הפסוק, נ"ל דלק"מ, כיון שכבר אמר הפסוק כולו, אלא שחוזר וכופלו, לית לן בה.

הרי אמרתי כבר את כל הפסוק. אם הייתי אומר רק יי' אלהיכם אמת', אזי אני שומע את השאלה, כי להגיד 'להיות לכם לאלהים אני יי'

אחרת, מדוע הרשב"ץ נהג כך. וזאת לתרץ לאו דוקא לפי סברת ערוגת הבושם, אלא כגון לפי חילוקים אחרים שהבאנו באחד השיעורים הקודמים, כגון לדברי האומ' שהאיסור הוא דוקא כשמתחיל פסוק ואין גומרו, ולא כאשר מתחיל מאמצעו. אי נמי אם לא אומר זאת בטעמי המקרא.

אנחנו נוהגים לחזור י"י אלהיכם אמת' על פי ספר הזוהר הקדוש, אבל לרשב"ץ וצאצאיו היה מנהג לחזור מ'אני י"י אלהיכם'. לא מצא חן בעיני הרשב"ץ, שהציבור אומר 'אני י"י אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים אני י"י אלהיכם', ואח"כ חוזר הש"צ 'אני י"י אלהיכם'.

מי זה 'אני' י"י אלהיכם? השליח ציבור? אני? וכי אתה עבודה זרה?

דהיינו, אם היה מתחיל י"י אלהיכם אמת', בסדר, אין בעיניו. אבל הוא מתנגד למנהג השני, לחזור 'אני י"י אלהיכם'. כל הציבור קורא ק"ש, והנה הש"צ מתחיל להגיד 'אני י"י אלהיכם', כך הוא מכריז לעיני כל הקהל. הדבר נשמע ח"ו כמו חירוף וגידוף. לכן בא הרשב"ץ ואמר, נתחיל מלהיות לכם לאלהים – אני י"י אלהיכם, בכדי להוציא את העוקץ שבחשש הזה.

אסבך, בכלל נפל כל היסוד. כיון שהרשב"ץ לא פירש שיחתו, לא יודעים מהי הסיבה שהוא נהג כך, אמנם הם הבינו מעצמם ככה, ולפי שיטתם צריכים להילחץ ולהגיד כל מיני תירוצים דחוקים. אבל לפקצ"ד אין בכלל יסוד לכך. הרשב"ץ לא התכוין לכך בכלל, היתה לו סיבה אחרת לגמרי, וממילא כפי שאמרנו קשה לקבל את החילוק הזה של אתנחא וזקף קטן, אפילו שהרב פעלים סמך על כך, רק צמצם זאת לאתנחא בלבד, כי הקושיא של החת"ס על כך היא קושיא אלימתא, וכפי שאמרנו אין תירוץ מתקבל על הדעת לגבי השאלה הזאת.

בעניין 'מעשה המשולח' המובא בספר אהבת חיים, שמקורו אינו אלא פרי דמיונו של ש"י עגנון, וחובת הזהירות שלא לקבל סיפורים דמיוניים שאין להם מקור נאמן.

דיברתי בס"ד בשיעור הקודם, אמרתי שאשלים זאת, הבאתי את המעשה של מהר"ר מרדכי בנעט עם הגר"י מליסא, שהוא שאל אותו שאלה באמצע הדרשה, וחשב שהוא כביכול בייש אותו.

נראה כי בעם ישראל היה מקובל בהרבה מקומות, ששואלים את הרב הדורש שאלות וקושיות באמצע. לכאורה, למה חששו שבכך מביישים אותם? שואלים אותו שאלה, אולי הוא לא ידע לענות?

השאלה הזאת מתפרסת לעניינים אחרים, כגון בקריאת ספר תורה, אדם טעה בס"ת ומעירים לו. מה עם הלבנת פנים? ובל"ג עוד נרחיב על כך.

הרי זה מה שקרה באותו מעשה [שהובא בשיעור הקודם], הוא שאל אותו שאלה מן הירושלמי, והגר"י מליסא לא ענה לו. הוא חשב, שלא היה לו מה לענות. אבל אח"כ התברר כי ההיפך, הוא לא רצה לבייש אותו, כיון שהקושיא בכלל לא היתה קושיא.

והנה לגבי העניין הזה, ששואלים מישהו באמצע שהוא אומר דברי תורה ברבים, תשמעו מה מובא בספר אהבת חיים [פרשת קרח, דף ע"ה] בזה"ל, וכן מצאתי כתוב מעשה נורא בספר מעשה המשולח, וז"ל.

אמר המחבר פעם נתגלגלתי לעיר אחת מערי פולין, נכנסתי לעיר ולא מצאתי אדם שם. הלכתי מרחוב לרחוב ומשוק לשוק, וראיתי שכל החנויות נעולות. עמדתי תוהה ומשתומם. אמרתי אל לבי, הן עוד היום גדול, מדוע כל החנויות סגורות ומסוגרות ורגל כלתה מן השוק? האם ח"ו גזרה המלכות גזירה רעה על הציבור, והם מתכנסים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ועומדים על נפשם בתפילה?

עד שאני עומד כך, שמעתי בת קול שמנהמת בבכיה. הלכתי אחרי הקול, ובאתי לבית כנסת אחד, וראיתי שהוא מלא קהל, והם עטופים בטלית ומעוטרין בתפילין ופניהם כלפידים, עומדים על ברכיהם ובדמעות ומכים על לבם ואומרים, אוי ואבוי לנו.

יהי רצון. ויאמרו איש אל רעהו, לכו ונפילה גורלות, לדעת מי מארחו על שלחנו? אמר להם הזקן, מה לנו להפיל גורלות, אלא כל המרבה ליתן על עניי ארץ ישראל הרי זה מארחו על שלחנו. ובא אדם אחד ואמר, הריני נותן שקלים כמנין ירושלים ואני זוכה. אמרתי להם, כמה נפוחרכפן יש בירושלים, והם מבקשים דבר לאכול ואין, לפי שאין הפרוטה מצויה. וכמה תפוחירעב יש בירושלים, לפי שאין הפרוטה מצויה, ואין הגליות זוכרים אותם. ואם שולחים משולח לערי הגולה, הוא מתחבט לפני רגליו של כל אחד ואחד כדי שיתמלא עליו רחמים, ולא מתמלא, מפני שהם אבירי לב כאבנים הרחוקות מצדקה. ועכשיו אני בא לכאן, ואני ראיתי שיש ביניכם עושים צדקה גדולה כזו.

כיון ששמעו כך, נאנחו אנחה גדולה ואמרו, אין חכם כבעל הנסיון. אילו השכילו הגליות, היו מושיבים אתכם בקרונות, ומעטרים אתכם בזהובים. אמרתי להם, לא די שהגדלתם אותי בנתינת כל כך צדקה לעניי ירושלים, ועוד הפליאה שאני ראיתי בתפילתכם. איני זו מכאן, עד שאתם משיבים לי על דברי. אמרו, טוב.

פתח אותו זקן ואמר, דע לך בני, כי מאז ומקדם היתה העיר הזאת גדולה לאלדיים בתורה ובחכמה, ונתקיים בה וכל בניך למודי י"י. הנה כי כן עברו כמה שנים, גם הפרוטה היתה מצויה, והבתים מלאים תורה, אבל קופת רבי מאיר בעל הנס היתה ריקה, ועליה קורי עכביש. והשכינה פורחת בכסף אחת, ומנחת בכסף אחת, ובוכה על שלא זכרו את ירושלים. לא רצו לתרום, לעניי ירושלים.

ומעשה בגבאי ארץ ישראל, ששלחו לגבות מן הקופות, וכשפתחו לא ראו צורת מטבע ח"ו, שהיו רחוקים מצדקה. פתחו את הקופות, כדי לרוקן, וראו כי אף אחד לא תרם כלום. אלא שאמרו, ארצנו א"י ועירנו ירושלים, עד שאנו מפזרים ממון לעניי א"י, שאפילו ספר אחד חשוב לא הגיע לידינו משם, מוטב שנבנה לנו בית מדרש גדול, ונפארו בספרים נאים. ועשו כן. בחרו מקום נאה, והביאו אבנים גדולות מן

וכשהם שומעים שם שם ירושלים יוצא מפי שליח ציבור, הם נופלים על פניהם בבכיה גדולה, עד שמתנוצצות תפילין שבראש מן הדמעות. והשמש סובב, וקופה גדולה בידו, וכתוב עליה ארץ ישראל, והכל משלשלין לתוכה, מי בדינר כסף ומי בדינר זהב. והייתי נבהל מן המראה הזה, עד שעמדו שערות ראשי, ולא היה בי רוח לשאול מה זה ועל מה זה. אמרתי אל לבי, אם בני אדם הם, כבר נאמר מנעי קולך מבכי. ואם מלאכים הם, אפילו מלאכים ושרפים אומרים שירה ופוסקים. והמתנתי עד שיסיימו תפילתם. ולאחר שסיימו תפילתם, הוציאו ספרים מן הארון, מהם ישבו ולמדו גמרא ומהם משניות, ולמדו בקול צלול מן הדמעות, קדשים וטהרות. והשתוממתי ביותר על המראה, שכולם מתעסקים בקדשים וטהרות.

למדו בשמחה ובהתפעלות, ודיבורם יוצא מפיהם כמו שירות ותושבחות, עד שנתחבב עלי קולם ביותר כאדם שמהלך במדבר ושומע צפצוף של צפרים, אף על פי שאינו רואה לפניו מקום של ישוב מתמלא לבו קורת רוח והנאה. והואיל וראיתי עבודה כזו, לא עמד בי לבי לשאול על מה זה. אפשר עושים כתר ועטרה למלך, ואני מפסיק ולא אחייב ראשי למלך.

בתוך כך הגיע חצות לילה, ולא היתה קריאת הגבר מגעת עד שישבו כולם לארץ, ועשו מספר כתנים על ציון השרופה באש. וישבו באימה וביראה וברעדה גדולה, וכמעט פרחה נשמתם מצער. עד שבא זקן אחד, אחזתי בידו ואמרתי לו, איני מניחך, עד שאתה משיב לי על שאלתי. אמר לי, שאל בני. אמרתי לו, מפני מה זה המעשה הקדוש הזה. אמר לי, אורח אתה? אמרתי לו, הן. שאלני, מאין אתה? אמרתי לו, מירושלים אני.

כיון ששמע שמירושלים אני, נטלני בידי וסיבב עמי בבית הכנסת ואמר, ירושלמי עמנו, ירושלמי עמנו. והושיבני בראש. וקראו כולם, סימן טוב סימן טוב.

אמרתי להם, באתי לעיר והיא ריקה, וכל החנויות סגורות. אמרו לי, המתן עד שנשיבך בדברים, אז תשמע פליאות גדולות. אמרתי,

ההר, וטרפו את הסיד בחלבון של ביצים בשביל שיעמדו לעולם, והביאו שולחנות קשים כברזל כדי שיעמדו בפנים ספרים הרבה ולא ישתברו, ועשו חנוכת בית המדרש ודרשו בכבוד אכסניה של תורה.

וכאשר עמד בית המדרש הלז כלול בכל פאר, נתגלגל לעיר שד"ר אחד, טלטל את כליו לבית המדרש, והלך אנה ואנה. ולפי שהיו טרודים בלימודם, לא נתנו לו שלום, ולא אמרו לו ברוך הבא, ולא שאלוהו מאין ולאן, אם יש לך כאן אכסניה וכיוצא. הוציא השד"ר מילקוטו זית ולחם ואכל, ונטל מקלו והלך אצל הרב, ליטול הימנו רשות לדרוש בבית המדרש בשבת. הרב נתן לו רשות בקושי, כי אמר, העיר מלאה תורה, וכל בניה לימודי ה', מגיד בא לעיר מקפחים אותו בהלכה ואין לו פתחון פה להשיב, וסופו שהוא יורד מן הבימה בפחי נפש ובבושת פנים.

אבל השד"ר לא השגיח בדברי הרב, והשיבו בלשון הכתוב, למען ציון לא אחשה. וחזר לבית המדרש, וכתב שם פתקאות, חכם בא לעיר מעיר הקודש ירושלים, נאה דורש וכו', ולהשומע ינעם. ויצא לשוק, והדביק פתקאותיו. בא שבת, באו כל בני העיר, עלה החכם ונתעטף ועמד אצל ארון הקודש, והתחיל דורש בשבחה של א"י, ובמעלות אדמת הקודש, ובחיבת ירושלים. אף הוא קשר פלפול נאה על ישיבת א"י, בנחת ולא ברעש, מתובל בכל טוב בתבלין של תורה.

על דרך הכתוב, קחו מזמרת הארץ בכליכם, מעט צרי מעט דבש נכאת ולוט. רמו רמזה התורה, כשאדם בא לדבר על א"י, שלא יתחיל בדברים גדולים מיד, אלא שילך מעט מעט ממדרגה למדרגה.

ולבסוף, וכסף משנה קחו בידכם. זה הפסוק שאחריו. את התרומות, הוא יעשה בסוף...

ועדיין הוא דורש, נשמע קול מן הציבור. הפך פניו כלפי הקול, ושמע שאחד מקשה על דבריו כך וכך. אמרו לו, שלא ירד לעמקו של דבר, אפילו כמלוא קופה של מחט. ואם לדין, כך וכך. וסתרו את טענותיו, וביטלו את דבריו, עד

שנהפכו פניו כשולי קדירה. הנה כי כן הקיפוהו בדברים, וקיפחוהו בהלכה.

ואם תירץ תירוצ אחד, הקשו עליו שבע קושיות. השיב על שבע הקושיות, ממקום שהשיב הסיקו קושיות אחרות.

עד שנתבלבלה עליו דעתו, ונסתתמו טענותיו. אבל, אורה של ארץ ישראל מחכים. התחכם והתחיל דורש באגדה. אולי באגדה הם לא יודעים, הם למדנים שיודעים רק פלפולים. ואף כאן, לא הניחו לו מקום להתגדר.

מה עשה? הפסיק באמצע, ופשט טליתו, וירד בבושת פנים, ועמד מאחורי התנור, והיה משוטט בדמעות. עד שהוא עומד כך, נתקבצו אצלו כל הנערים המנוערים מן החכמה, והתגרו בו כמעשי הנערים. ולא הם בלבד, אלא אלו שהיתה עינם צרה, התחילו מתקלסים בו ואמרו, הראיתם לזה שנוטל גדולה לעצמו, ודורש לפני אדירים.

השד"ר שומע חרפתו ואינו משיב, ובולע דמעותיו בפיו. יום השבת עבר, ולהוצאות הדרך אין לו כי את מעט הכסף אשר אסף השד"ר, מסר בידי נשיא ארץ ישראל, וסמך על ישראל רחמנים בני רחמנים שלא יקפצו ידיהם ח"ו וכו'. בקיצור, יצא משם בלי פרוטה, לא תרמו לו כלום, גם לו וגם לירושלים.

זהו הסיפור המובא בספר אהבת חיים, ממנו רואים כיצד הם ביישו אותו, ובסופו של דבר בית המדרש שלהם נעלם בנהר וכו'. דבר נפלא.

מה אתם אומרים על הסיפור הזה? מדהים. מעשה נורא, כלשונו. 'מעשה המשולח'.

אמרתי לעצמי, אני חייב לחקור ולחטט, מהיכן בא הסיפור הזה? ואכן נתברר לי, כי זה נתחבר ע"י אדם בשם שמואל יוסף עגנון, הוא נקרא בקיצור ש"י עגנון, אחד שאינו מהחרדים לדבר ה'. פלא עצום. אבל תראו איזה סגנון. מי שקורא זאת, חושב שזהו מאת אחד מן הצדיקים.

אין לי זמן להסביר כעת, איך בכלל היגעת אל העניין הזה. אברך אחד נר"ו שאל אותי איזו

שערי יצחק – השיעור השבועי

הרבנים? אין שמות. כדי שלא תוכל לתפוס אותנו על טעות, דברים שלא יתכנו, או סותרים. ועי' בגמ' עירובין [דף ס"ג ע"א] שמו ושם אביו, למה? שלא תאמר מִשָּׁל היה.

לכן אני אומר, כי לא צריך להיות כפתאים המאמינים לכל דבר שנדפס. אמנם כוונתו היתה לטובה, זה נעשה בתום לב, אבל האנשים אינם יודעים שלפעמים ישנם דברים משונים, וצריכים לבדוק בציציותיו, ולא לקבל בעצימת עינים כהלכה למשה מסיני.

יתכן שישנם בספר אהבת חיים דברים קשים יותר הטעונים תיקון, אבל זה מה שראיתי כעת.

העניין של סיפורים דמיוניים, כנראה התחיל בארצות אירופה, אצל הגויים. דברי חלומות וסיפורי מתח, לתפוס את האנשים. אבל בעבר, לא היו סיפורים כאלה, אלא כתבו סיפורים אמיתיים. אבל כעת אומרים, כי כאשר אתה מספר לילדים סיפורים דמיוניים, אזי יכול להיגרם נזק, כי לבסוף – גם כאשר אתה מספר להם סיפורים מן התורה, מהתנ"ך או חז"ל – הם חושבים שזה גסדכן דמיונות, כי הם כבר התרגלו ויודעים כי אלו דמיונות. חלילה. צריכים לדעת שבתורה הכל אמת לאמיתה.

לכן כל השיטה הזאת, של סיפורים דמיוניים, זהו דבר שאינו רצוי. בשלמא משלים, אדרבה זה טוב. אבל כלשכן כעת כשמכניסים זאת בתורת הלכה, ואנשים חושבים שזה תורה וקדושה ויראת שמים, זהו דבר מסוכן. צריכים לא להאמין בקלות, אלא לבדוק. אפילו אם אתם רואים איזה סגנון הנראה מלא יראת שמים.

לא הייתי רוצה להביא את הסיפור, לא בעל־פה ולא בכתב, לפני הציבור הקדוש שלנו. אבל זה כדי לקחת דוגמא, איך אפשר לטעות בכל כגון דא. מי היה יכול לשער זאת מעצמו? נלמד לִקְחָ לְעֵינֵינוּ דומים.

אמנם הבקי ובעל עין חדה, יבחין בלשונותיו לפרקים, שישנם סגנונות מוזרים, בלתי מקובלים.

שאלה, על הכתוב בספר אהבת חיים, נוגע להלכות לשוֹךְ הַרַע שם בדף ע"א ע"ב, והסיפור הזה היה בדף שאחרי זה, וכך קישרתי זאת למה שדיברתי.

מחבר הספר אהבת חיים, היה יהודי צדיק, הרב מנחם מנשה, היה בירושלם בדור שעבר, והרבה אנשים קוראים את הספר שלו ונתעוררו, אפילו חזרו בתשובה, הספר מופץ באלפים. אבל צריכים לדעת, לא להיות פתי יאמין לכל דבר'. איך אפשר להביא סיפורים של ש"י עגנון? לא רק בגלל שהוא היה אדם פסול, אמנם אינני יודע האם הוא ממש 'פסול', אולי אפשר להגדיר אותו 'לא כשר'. אבל זהו סיפור שקר וכזב, אלו סיפורים דמיוניים, זה לא סיפור אמיתי בכלל.

מהיכן אני יודע זאת? חקרתי מעט ובדקתי אותו, קראו לו בשם 'עגנון' כי הוא עשה סיפורים על כל מיני עגונות, והביא סיפור אחד שלו לאחד מן הרבנים. סיפור על איזו עגונה, שבאיזו קהילה עשו כך וכך, והרבנים הדיינים ישבו ודנו, כך וכך. כתב את הסיפור שלו, והגישו לאותו הרב לראות. ראה זאת הרב, והתחיל לכתוב הערות הלכתיות על המאמר. כיצד הרב שם אמר כך? כגון נשמט לו שכתוב בש"ך אחרת ממה שהוא פסק וכו', וזה וזה טעות וכו'. לאחר מכן, כשהוא הגיש זאת לש"י עגנון, בפליאה ריך הרבנים של אותה קהילה טעו בכל־כך הרבה עניינים, איבעית אימא גמרא איבעית אימא סברא, הוא ענה לו, תשמע, אני המצאתי את הסיפור הזה, זהו אינו סיפור אמיתי.

כי אותו רב השתומם, איך הרבנים האלה שם לא ידעו הלכות? כיצד הם פסקו כאלה פסקים. אבל הוא אמר לו, זה סתם סיפור דמיוני שלי, לא היה ולא נברא. אמר הרב, תמה ואמר, אה, זה גם שקר, כל מה שכתבת.

בקיזור, אלו סיפורים דמיוניים.

וסימנך שאין בסיפור פרטים מדויקים. היכן, ומתי, ומי. לא מפורש שם העיר שזה אירע שם, אלא סתם, באחת מערי פולין. באיזה דור? מי

מי היה מאמין, שזהו סיפור של ש"י עגנון? זה נראה סיפור, ממש מלא בקדושה ותורה, מלא באמונה וכו', אבל לצערינו זה ממקור נרפש. בקיצור, צריכים להיזהר. זה מוסרהשכל לנו ולקח טוב.

אבל בכל זאת כנראה, במציאות נראה כי אכן ישנם דרשנים אשר הפריעו להם באמצע הדרשה, הדבר לכשעצמו הוא כנראה נכון, הוא לא בדה דבר תלוש לגמרי מן המציאות, אבל בסך הכל אין לקבל את הדברים כפי שהם. כנראה הגזים.

שאלה מהקהל: מרן שליט"א דיבר בעבר גם על סיפורי הבעש"ט, שיש בהם סיפורים דמיוניים.

תשובת מרן שליט"א: זכורני שדיברנו על ספר נפלאות מהר"ל מפראג, וכיוצא בזה, ועל המחבר יהודה רוזנברג. אולי באהבת חיים הוא מביא דברים גם משם. אבל הוא יש לו יש ספרים בנפרד. אולם בנ"ד, לגבי הספר אהבת חיים, מאחר שהמחבר היה צדיק נסתר, חושבים אנשים כי אלו סיפורי צדיקים, רואים 'מעשה המשולח', אבל אינם יודעים מהיכן הוא בא. לשלח אותו לעזאזאל המדברה...

אכן הדבר נכון, ישנם הרבה ספרים כאלה. גם לגבי ספר שבחי הבעש"ט, יש אפילו מן האדמורי"ם אומרים, ראיתי מי שכתבו כי במחברו היתה קצת תמימות ועיין שיעור מוצש"ק שמות התשע"ג. אכן, צריכים לא להיות פתי יאמין לכל דבר. אלא לראות, האם מי שאמר זאת היה גברא רבא. ואם לא, צריך עיון. הכי הרבה, לסכם שאנחנו לא יודעים. אולם כאשר יודעים שהסיפור ממקור אשר מחוץ למחנה מושבו, הדבר הרבה יותר גרוע. אותו רוזנברג, לפחות היה אדם יר"ש, אז גם אם הוא המציא דמיונות, אבל לא כתב דברים בטלים ומבוטלים. לגבי ספר נפלאות המהר"ל, ישנם שלימדו עליו זכות. דיברתי על כך בזמנו ושיעור מוצש"ק ויגש התשפ"א. יש קצת לימוד זכות עליו. אבל בסך הכל, על רובו בודאי שאין לסמוך.

שאלה מהקהל: מה המקור של הרב לגבי הספר שבחי בעש"ט?

תשובת מרן שליט"א: במבוא השער לס' שומר אמונים [דף כ"ח ע"ב] וז"ל, הספר שבחי בעש"ט, אשר מחברו היה איש צדיק תמים, והיה קרוב לדורו של הבעש"ט, וחותרו היה סופר אצל הבעש"ט זי"ע, והסכימו עליו גדולי הדור שבימיו, כמובא בהדפסה הראשונה, וגם על פי רוב כותב רק דברים ששמע מצדיקי וקדושי עליונים שהיו בימיו. ובעל שם הגדולים החדש, כותב עליו דברים של גנאי, וגם כותב שכמה דברים בדה מלבו. ובמחילת כבודו עשה עולה גדולה מאד, ורצה לתקן ולא די שלא תיקן אלא קלקל, וככה חרה לי עוד על הרבה דברים שכותב שם בחיבורו. כי זה המחבר של שבחי הבעש"ט היה צדיק תמים, כמו שמוכן לכל בר דעת, הקדושה המתנוצץ מכותלי מכתבו. רק לא היה כתבן. ובגודל צדקתו ותמימות לבבו, כתב בספר כל מה ששמע מאיזה צדיק, הגם שלא היה צריך לו לעשות זאת. וחנט שכותב לפעמים דברים נוראים, אבל לפעמים כותב דברים הנראים כפשוטים וקלים בעיני המון, אשר קטן מן הקטנים אפילו אחר דור חמישי מתלמידי הבעש"ט היו יכולים לעשות פלאות יותר ויותר מזה. ולא יאות לתאר איש קדוש ונורא ועצום בתוארים כאלה, הגם כי הדברים אמיתים וברורים וכו' יעו"ש.

השם ברוך הוא יאיר עינינו במאור תורתו, ולא ניכלם ולא ניכשל לעולם ועד, אכ"ר.